

INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਆਰਗ

ਜਨਵਰੀ 2020

ਤਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਆਰਾ ਭਯੋ॥
ਪਟਨਾ ਸੁਠਰ ਸਿਖੀ ਭਵ ਲਯੋ॥

ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨਗਰ ਗੋਪਾਲਪੁਰ (ਨੇੜੇ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿਖੇ ਟਰੱਸਟ ਰਤਬਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹਾਪੁਰਖ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ।
ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮੁਕਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਪੱਚੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ - ਜਨਵਰੀ, 2020
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

<p>ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ</p>	<p>ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</p>
---	--

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391, 94172-14379,
Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S
Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ)
9417214391, 84378-12900, 9417214379,
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (CBSE)
0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ (P.B.)
95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385
98555-28517
ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ - 94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ	12
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	23
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੇ ਹੈ ਖ਼ਾਲਸ ਦੇਵ	32
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ	37
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
7.	ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	40
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
8.	ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ	43
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
9.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	45
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'	
10.	ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ	48
11.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਰਥ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ	50
	ਸਈਅਦ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ	
12.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	53
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤੱਕ ਸੂਚੀ	55

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਫਰੀਦਾ ਰੁਤਿ ਫਿਰੀ ਵਣੁ ਕੰਬਿਆ ਪਤ ਝੜੇ ਝੜਿ ਪਾਹਿ ॥
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੁੰਢੀਆਂ ਰਹਣੁ ਕਿਥਾਉ ਨਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੩

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਸਾਲ 2020 ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ। 2 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਵਾਦ। 14 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਮਾਘੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਹੈ। 'ਟੁੱਟੀ ਗਾਂਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ' ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀ। ਟੁੱਟ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਮੁਬਾਰਕਵਾਦ ਹੈ। ਆਪ ਤਰੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣੇ। 40 ਮੁਕਤੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਤੇ ਅਕੀਦਾ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਸੋ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ। ਆਉ! ਸੰਕਲਪੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਲ ਆਈਏ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਆਰੰਭਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਢੂੰਡ ਲਏ ਹਨ, ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਰੁਤਾਂ, ਥਿਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਸਦਾ ਟਿਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ
ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੭੪

ਕਰਮ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਅਧੀਨ ਇਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥

ਅੰਗ- ੧੦

ਸੰਜੋਗ ਦੀ ਕਾਰ ਅਧੀਨ ਇਸ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਦੁਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ
ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਧਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੭੫

ਹੁਣ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵਾ (ਮਾਇਆ) ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਿਵ ਫੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੧

ਧਿਆਨ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ। ਸੁਰਤਿ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰਤਿ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਪੜਾਅ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਤੀਜੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ

ਧਨ ਜੋਬਨ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੭੫

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਧਨ ਤੇ ਜੋਬਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਅਤੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਦੀ ਬਾਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਇਹ ਜਗ ਮਿਠਾ ਅਗਲਾ ਕਿਨ ਡਿਠਾ' ਸੰਸਾਰੀ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਵਾਂਗੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਚਿਤ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਰੰਭਿਕ ਸਫਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਚਰਨ ਬਿਸਾਰੇ ॥

ਕਿੰਚਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਪਜੈ ਜਨ ਕਉ

ਜਨ ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਬੇਚਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੫੭

ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਖਰੀ ਤੇ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਭਾਵ ਪੜਾਅ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਚਉਥੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ

ਲਾਵੀ ਆਇਆ ਖੇਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੭੭

ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ -

ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜੁ ਥੀਆ ਦਾੜੀ ਹੋਈ ਭੂਰ ॥

ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੁਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੋਲੈ ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤੁ ॥ ੧ ॥

ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਫੁਨਿ ਤੋਹਿ ਗੁਸਿ ਹੈ ਸਮਝਿ ਰਾਖਉ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੧

ਜਿਵੇਂ ਲਾਵੇ (ਮਜਦੂਰ) ਫਸਲ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹਨ ਕੱਚੀ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਹੁਣ ਉਸ ਡਾਢੇ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ -

ਫਰੀਦਾ ਗੋਰ ਨਿਮਾਣੀ ਸਭੁ ਕਰੇ ਨਿਘਰਿਆ ਘਰਿ ਆਉ ॥

ਸਰਪਰ ਸੈਥੈ ਆਵਣਾ ਮਰਣਹੁ ਨ ਡਰਿਆਹੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਸੋ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਗਰਭ, ਬਾਲ, ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਅੰਤਰੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਤੇ ਮਨ ਦੋਵੇਂ ਭਰ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਲੰਘ ਚੁਕਾ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਰੂਪੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵੀ ਭਰ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀਆ ਤੈਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥
ਅੰਗ- ੬੫੧

ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਭਾਵ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਸਮਾਂ, ਵਿਉਂਤਾਂ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਭਾਵ ਵਰਤਮਾਨਤਾ ਤੇ ਆਸਾਂ ਤੇ ਇਛਾਵਾਂ ਭਾਵ ਭਵਿੱਖਤ ਸਮਾਂ। ਸੋ ਸਮਾਂ ਤੇ ਮਨ ਕਦੇ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਸਮਾਂ ਵੀ ਰੋਕਿਆਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ ਤੇ ਮਨ ਵੀ ਰੋਕਿਆਂ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ।

ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਚ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਪਾਸੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੈਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥
ਅੰਗ- ੪੪੧

ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਇਹੀ ਮਨ, ਅ-ਮਨ ਅਵਸਥਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿਧੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਕਤੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੀਉ ॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਪੰਚ ਤਤ ਕੇ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੩੪੨

ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨੂੰ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ -

ਰਹੀ ਵਾਸਤੇ ਘੱਤ ਸਮੇਂ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀ।
ਫੜ ਫੜ ਰਹੀ ਧਰੀਕ, 'ਸਮੇਂ' ਖਿਸਕਾਈ ਕੰਨੀ।
ਕਿਵੇਂ ਨ ਸੱਕੀ ਰੋਕ ਅਟਕ ਜੋ ਪਾਈ ਭੰਨੀ।
ਤ੍ਰਿਖੇ ਅਪਣੇ ਵੇਗ ਗਿਆ ਟਪ ਬੰਨੇ ਬੰਨੀ।
ਹੋਸ਼! ਅਜੇ ਸੰਭਾਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ,
ਕਰ ਸਫਲ ਉਡੰਦਾ ਜਾਂਵਦਾ,

ਇਹ ਠਹਿਰਨ ਜਾਚ ਨ ਜਾਣਦਾ
ਲੰਘ ਗਿਆ ਨ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਧਦੇ ਵੇਗ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ ਹਿਤ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ -

ਬੀਤ ਗਈ ਦੀ ਯਾਦ ਪਈ ਹੱਛਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ।
ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਸਹਿਮ ਜਾਨ ਨੂੰ ਪਿਆ ਸਕਾਵੇ।
ਹੁਣ ਦੀ ਛਿੰਨ ਨੂੰ 'ਸੋਚ' ਸਦਾ ਹੀ ਖਾਂਦੀ ਜਾਵੇ।
ਗਈ ਤੇ 'ਜਾਂਦੀ', 'ਜਾਏ' ਉਮਰ ਇਹ ਬਿਅਰਥ
ਵਿਹਾਵੇ।

'ਕਲ੍ਹ' ਚੁਕੀ ਹੈ ਬੀਤ ਵੱਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਸਾਈ।
'ਭਲਕੇ' ਅਜੇ ਹੈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਹੱਥਾਂ ਆਈ।
'ਅੱਜ' ਅਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਚ ਪਰ ਫਿਕਰਾਂ ਲਾਈ।
'ਕੱਲ' 'ਭਲਕੇ' ਨੂੰ ਸੋਚ 'ਅੱਜ'

ਇਹ ਮੁਫਤ ਗੁਆਈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ
ਸੰਭਾਲੋ -

ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ ॥
ਅੰਗ- ੯੧੮

ਜਿਨ੍ਹੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ ॥
ਮਤੁ ਸਰਮਿੰਦਾ ਥੀਵਹੀ ਸਾਂਈ ਦੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਵਿਸੁਏ, ਚਸਿਆਂ, ਘੜੀਆਂ, ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਕੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ, ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਲੰਘਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ -

ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ
ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ,
ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ
ਇਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਈ ਘੜੀ ਸੁਲਖਣੀ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੮੧੯

ਸਫਲ ਸਫਲ ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥
ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੬੮੭

ਸਾਲ 2019 ਲੰਘ ਗਿਆ, 2020 ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।
2021 ਅਜੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਸਰੀਰ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 49 ਤੇ)

ਮਾਘ

ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਮਾਘ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ ॥
ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ ॥
ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨ ਮੋਹੀਐ ਬਿਨਸੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ ॥
ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ ॥
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥
ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥
ਮਾਘ ਸੁਚੇ ਸੇ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਜਿਨ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਸਾਡੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਧਿਕ ਫਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਆਦਿ ਸਰੋਤ ਨੇੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਤਪ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਨਿਖਰਿਆ ਹੋਇਆ ਚਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਸਥਾਪਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼, ਹਰਿਦੁਆਰ, ਇਲਾਹਬਾਦ ਆਦਿ ਤੀਰਥ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸਨ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਲੋਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਸ਼ੇਤਰਾਂ (ਲੰਗਰਾਂ) ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੰਗਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸ੍ਰੋਤ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਮੈਲ ਇਸ ਵਿਚ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ

ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਤੀਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜੋ ਮਹਾਨ ਫਲਦਾਇਕ, ਫਲਦਾਤੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਸਹਿਤ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਵੰਡਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਫਲ ਤਾਂ ਤੀਰਥ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਫਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਲਿੱਦਰ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਦੀ ਸੁਖਾਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗੁਣ - ਖਿਆ, ਅਹਿੰਸਾ, ਦਇਆ, ਮ੍ਰਿਦ (ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ), ਸਤਿ ਬਚਨ, ਤਪ, ਦਾਨ, ਸੀਲ, ਸੋਚ, ਸੰਤੋਖ, ਈਰਖਾ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਵੈਰ ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ

ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਚਨ ਕਮਾ ਕੇ ਮੋਖਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਕੀਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਬਣੀ ਰਹੀ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ, ਸੋਚ, ਵਰਤ-ਵਿਹਾਰ ਆਪਣੀ ਉਚਤਾ ਤੋਂ ਤਿਲੁਕ ਕੇ ਰਸਾਤਲ ਵਲ ਨੂੰ ਰਿੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਔਗੁਣ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ, ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਫੈਲ ਗਈ। ਕਈ ਨਾਸਤਿਕ ਮਤਿ ਉਭਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ। ਜਗਿਆਸੂ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਲੰਮੇ-ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸਮੇਂ ਬਦਲੇ, ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਜਾਲ ਫੈਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮੈਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਮੈਲ ਭਰ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵਰਦਾਨ ਦਿਲ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰ ਸਕਦਾ। ਆਪਣਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ ਭੇਜ ਜੋ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅਸਾਡੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ॥
ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ
ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ॥**

ਅੰਗ - 1263

ਸਮੇਂ ਬਦਲੇ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵੇਗ ਨੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ। ਹਰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੂੜ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ; ਕੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਕੀ ਧਾਰਮਿਕ, ਕੀ ਆਰਥਿਕ, ਕੀ ਕਰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੰਡਤ ਵਰਗ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਕੂੜ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ-

**ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ
ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ॥
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ
ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ॥** ਅੰਗ - 468

ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਾਖੰਡ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ। ਤੀਰਥ ਵੀ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਕੱਲ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਹਾਲਤ ਨਿਘਾਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਧਾਰ ਗਏ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਤੀਰਥ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਤਨ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ, ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਤਨ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿ ਸਕਦੀ।

**ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ
ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ॥**

ਅੰਗ - 558

ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਪੰਜ ਚੋਰ ਖੁੜਦਮ ਮਚਾ ਰਹੇ ਹਨ; ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ, ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੂਰਛਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ, ਠੱਗ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਠੱਗ ਕੇ ਨਾਮ ਵਲੋਂ ਭੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਵਿਭਚਾਰ, ਲਾਲਚ, ਅਭਿਮਾਨ ਤੇ ਅਨੇਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤਹਿ ਦਰ ਤਹਿ ਮਨ ਉਤੇ ਲਗਦੀ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਆਵੇਗੀ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ
ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ॥
ਇਹ ਜਗਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ
ਵਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ॥**

ਅੰਗ - 444

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ -

**ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ॥** ਅੰਗ - 8

ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

**ਜਪਿ ਮਨਿ ਮੇਰੇ ਤੂ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਮੋ ਕਉ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥**

ਅੰਗ - 558

ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ 84 ਆਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਖਰਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਜੇ ਇਕੋ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਲੋਂ ਉਲਟੀ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਨੇਕੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਅੰਦਰੋਂ ਵਗ ਤੁਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਆਤਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੋ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਮਮਤਾ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹਛਾ ਹੋਇ ॥
ਅੰਗ - 558**

ਆਪ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥
ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥
ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਸਾਚਾ ਥਾਨੁ ਤੀਰਥੁ
ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦਾ ਦਸਾਹਰਾ ॥
ਹਉ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਸਦਾ ਜਾਚਉ
ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਧਰਣੀਧਰਾ ॥
ਸੰਸਾਰੁ ਰੋਗੀ ਨਾਮੁ ਦਾਰੁ
ਮੈਲੁ ਲਾਗੈ ਸਚ ਬਿਨਾ ॥
ਗੁਰ ਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਚਾਨਣੁ
ਨਿਤ ਸਾਚੁ ਤੀਰਥੁ ਮਜਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੬੮੭**

ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸਨੂੰ ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਮਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਅੰਦਰਲੀ ਸੁੱਚ ਹੋਣ ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ -

ਸੁਚਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੨

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੀਰਥ ਸਭ

ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੀਰਥ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ -

**ਅੰਤਰਿ ਤੀਰਥੁ ਗਿਆਨੁ ਹੈ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥
ਮੈਲੁ ਗਈ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਆ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੫੮੭**

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੀਰਥ ਆਤਮ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ-

**ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਸੋ ਤੀਰਥ, ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥੁ ਜਹ ਸਾਧੁ ਪਗ ਧਰਹਿ ॥
ਤਹ ਬੈਕੁੰਠੁ ਜਹ ਨਾਮੁ ਉਚਰਹਿ ॥**

ਅੰਗ - ੮੯੦

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੀਰਥ ਉਪਰ ਕੇਵਲ ਮਜਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਤੀਰਥ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪੁੰਨ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੂੰਬੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਹਰ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਕਰਾਉਣਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਜਲ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਇਹਦੇ ਉਪਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸਦਾ ਕੌੜਾ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਤੂੰਬੀ ਬਣਾਵਾਂਗਾ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਤੂੰਬੀ ਲੈ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੂੰਬੀ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਇਹਦੀ ਕੁੜਤਣ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਚਲੋ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹੀ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਰੂਪ

ਵਿਚ ਛੋਟਾ-ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਛਕੋ ਭਾਈ!” ਜਦੋਂ ਮੂੰਹ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੌੜੀ ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਖਾਵੇ ਨਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਆਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ।” ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਕੌੜੀ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕੌੜੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਸਤਿਕਤਾ, ਅਸ਼ਰਫਾ, ਵਿਭਚਾਰ, ਕੁੜਤਣ, ਬੇਮੁਖਤਾਈ, ਮਨਮੁਖਤਾਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਨਾਵਣ ਚਲੇ ਤੀਰਥੀ ਮਨਿ ਖੋਟੈ ਤਨਿ ਚੋਰ॥
ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਥੀ ਨਾਤਿਆ
ਦੁਇ ਭਾ ਚੜੀਅਸੁ ਹੋਰ॥
ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੁਮੜੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ॥
ਸਾਧ ਭਲੇ ਅਣਨਾਤਿਆ ਚੋਰ ਸਿ ਚੋਰਾ ਚੋਰ॥**
ਅੰਗ - ੭੮੯

**ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਨ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ॥
ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਭਿ ਹਉਮੈ ਫੈਲੁ॥
ਲੋਕ ਪਚਾਰੈ ਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ॥
ਨਾਮ ਬਿਹੁਣੇ ਚਲਸਹਿ ਰੋਇ॥** ਅੰਗ - 890

**ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜਹ ਸਾਧ ਪਗ ਧਰਹਿ॥
ਤਹ ਬੈਕੁੰਠੁ ਜਹ ਨਾਮੁ ਉਚਰਹਿ॥**
ਅੰਗ - 890

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਸੱਚੇ ਤੀਰਥ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਐਨੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਹ ਚਰਨ ਧਰ ਦੇਵੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ-

**ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਮਹਿਮਾ
ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ॥
ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਕੀਓ ਮਜਨੁ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਹਰੇ ਕਲੰਗਾ॥** ਅੰਗ - 828

ਸੋ ਜਲ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਉਤਮ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣਾ ਇਕ ਅਸੰਤਿ ਮਨੌਤ ਹੈ। ਉਤਮ ਗਤੀ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ
ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵਹਿ॥**

**ਜੈਸੇ ਮੇਂਡੁਕ ਤੈਸੇ ਓਇ ਨਰ
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵਹਿ॥** ਅੰਗ - 8੮੪

ਸੋ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਜਲ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

**ਹਰਿ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੀ
ਮਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਈ॥
ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਜਨ ਸੰਗਤਿ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ॥** ਅੰਗ - ੫੦੫

ਨਾਮ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਜਲਿ ਮਲਿ ਕਾਇਆ ਮਾਜੀਐ ਭਾਈ
ਭੀ ਮੈਲਾ ਤਨੁ ਹੋਇ॥
ਗਿਆਨਿ ਮਹਾ ਰਸਿ ਨਾਈਐ
ਭਾਈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ॥**
ਅੰਗ - ੬੩੭

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ -

**ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ
ਧੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥** ਅੰਗ - ੧੩੬

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ, ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਿਧਿਆਸਣ ਰਾਹੀਂ ਤੱਤ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਸਫਲ ਨਹਾਉਣਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪ ਜਪਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਆਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਪਾਉਣਾ ਹੈ-

**ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ
ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ॥** ਅੰਗ - ੧੩੬

ਇਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ-

**ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥**
ਅੰਗ - ੩੦੬

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ, ਉਸਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਹਿਵ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਮਨੋ ਮਨ ਤਰੱਕੀ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ; ਇਹ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਐਸੇ

ਨਾਮ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਕੀ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ
ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ॥ ਅੰਗ - 608**

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

**ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ
ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬**

ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜੋ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ, ਫੋਕੇ ਸਾਧਨ ਹੋਰ ਤੈਹਾਂ ਇਸ ਮਨ ਉਪਰ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਕਾਰਨ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਨ ਉਪਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ, ਨਾਮ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

**ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ॥
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ
ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ॥ ਅੰਗ - ੬੫੧**

**ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ
ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬**

ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੱਤ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਾਮ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਤਰੂ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਰਗੇ ਦੁੰਦਰ ਸ਼ਤਰੂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਲੋਭ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਦਿਬ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਹਰ ਥਾਂ ਉਪਰ ਇਕੋ ਜੋਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ-

**ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਥੈ ਸਮਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਘਾਟਿ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥
(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)**

ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਸੂਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਦਾ, ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੱਚੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਨਈਆ ਨੂੰ ਪਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੈਵੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਇਥੇ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਦੇ ਅਵਾਜ਼ੇ ਆਉਣਗੇ-

**ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ॥
ਅੰਗ - ੧੩੬**

**ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - 283**

68 ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਹ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਤਿ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਵੇਂਗਾ -

**ਦੂਖੁ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸੈ ਜੀਅ
ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਵਉ॥ ਅੰਗ - 322**

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਨ ਦਾਨ, ਵਸਤਰ ਦਾਨ, ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਦਾਨ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਨਾਮ ਦਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਦਇਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ 68 ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ
ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬**

ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਭੇਜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਨੋ ਦੇਵੈ ਦਇਆ ਕਰਿ
ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬**

ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਉਨਮਨੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਕੀਤਾ -

**ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਪਵਿੱਤਰ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਸਾਨੂੰ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਰੇ ਗਿਆਤ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਜਲ ਕੇ ਮਜਨ ਤੋਂ ਸੱਚ ਦੇ ਮਜਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦਿਤੀ -

**ਮਾਘਿ ਸੁਚੇ ਸੇ ਕਾਂਢੀਅਹਿ
ਜਿਨ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬**

ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-22)

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ ਮਨ 'ਚ। ਬਣੀ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਤਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ। ਸਾਧੂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਭਗਵਾਨ ਸੀ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਆਪਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੀਸਰਾ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਓਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜੋ ਪੰਡਤ ਸੀ ਉਹ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਸੀ। ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਦਾ ਪੋਤਾ-ਪੜੋਤਾ ਸੀ ਉਹ। ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ ਮਟਨ ਵਿਚ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਯੁੱਧ ਕਰਿਆ ਸੀ ਇਸਨੇ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਨੇਊ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸੱਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਸੀ। ਪੰਜ ਸੌ ਦਾ ਜੱਥਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਉਸਨੇ। 19 ਬੰਦੇ ਛਾਂਟੇ, ਮੁਖੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ, ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ। ਦਰਬਾਰ ਲਗ ਗਿਆ, ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ। ਪੰਜ ਸੌ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਚਿਹਰੇ ਨੇ। ਦਾਹੜੇ ਵਗੈਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਦਸਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਤਿਲੁਕ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਵਿਦਵਾਨ ਜਨੋ! ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਆ ਕੇ ਅੱਜ। ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੂਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ, ਕੋਈ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ। ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ? ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ

ਬੇ-ਦਰਦ ਬੰਦਾ ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਬੰਦਾ ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਖਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ, ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਰੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨਸੂਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰੋ ਸਾਰੇ। ਸੂਲੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਅਧਮੋਆ ਕਰ ਦਿਓ, ਸੂਲੀ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ। ਪੱਥਰ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ 'ਅਨਹਲ ਹੱਕ ਬਗੋ' (ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਅਸਮੀ) ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਰੋਇਆ, ਓਵੇਂ ਹੀ ਹੱਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਭੇਤ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਨਾ ਪੱਥਰ ਮਾਰੇ, ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਉਹਦਾ ਭੇਤੀ ਸੀ, ਜਾਣੂ ਸੀ, ਰਮਜ਼ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸ਼ਿਵਲੀ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਨਾ ਲਿਆਇਆ ਪੰਜ ਫੁੱਲ ਲੈ ਆਇਆ ਕਿ ਮਾਰੂੰਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਮੈਂ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਫੁੱਲ ਮਾਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਚਾਹੇ ਮੇਰੀ ਉਹ ਭੇਟਾ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਰਾਜਾ ਚਾਹੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਵੇ ਕਿ ਇਹਨੇ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਕੁਛ। ਜਦੋਂ ਮਨਸੂਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨੇਤਰ ਇੱਕ ਹੋਏ, ਦੇਖਿਆ ਸ਼ਿਵਲੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ, ਫੁੱਲ ਕੱਢਿਆ ਹੱਥ ਸੱਜੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਪੰਜੇ ਫੁੱਲ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕ ਵੱਟੇ ਮਾਰਦੇ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹਦਾ ਫੁੱਲ ਜਾ ਲੱਗਿਆ ਉਹਨੂੰ। ਫੁੱਲ ਲੱਗਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਪਿਆ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਮਨਸੂਰ, ਮਿੱਤਰ ਸ਼ਿਵਲੀ! ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਮਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੇ, ਤੂੰ ਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਫੁੱਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ, ਸਾਰੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਮੇਰੇ ਪੱਥਰ ਲੱਗੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਜੇ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਹਾਅ ਨਾ ਭਰੇ, ਫੇਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਡਿਆ-ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਫਤਹਿ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਯੂਰਪ ਸਾਰਾ ਉਹਨੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਰੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਰੋਮਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਥੇ ਕਲਪਾਤਰਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਹੋਰ ਵੀ

ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿੱਤ ਲਏ ਟਰਕੀ ਵਗੈਰਾ, ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਵਿਚ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੋਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜੇ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਕੇ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਇਕੱਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਬਹਾਦਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਜੇ ਜੂਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਪੈਂਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਰਮਜ਼ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਹੱਥ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਢਾਲ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ 'ਚ। ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਮਿੱਤਰਾ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ? ਐਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ, ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਗਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਢਾਲ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਗਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਹਸ ਉਡ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਲਓ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਧੋਖਾ ਦੇ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ਕਰਦੇ, ਬੜੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੜਿਆ ਨਹੀਂ ਫੇਰ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਉਥੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੈਲਸਨ ਨੇ ਸ਼ਿਕਸ਼ਤ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਨਿਪੋਲੀਅਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜੀ, ਫੇਰ ਹਾਰ ਹੀ ਗਿਆ ਬਾਅਦ ਵਿਚ।

ਈਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੂਲੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਗਵਾਹ ਲਿਆ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਬਾਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਮਿੱਤਰ ਸੀਗੇ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਈਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਿਤਰਸ ਜਿਹਨੇ ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਿਤਰਸ, ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲੈ, ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਸੱਤ ਜੰਦਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਤਾਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਵੇਲੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਸੀ। ਸੱਤਾਂ ਤਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਈਸਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀ, ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਕਤ

ਉਹਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਤਰਸ! ਤੂੰ ਇਸਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ? ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਦੱਸ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਦੀ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਈਸਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸਫਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਿੱਤਰ ਹੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਗਿਆ।

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ! ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਕੁਲ ਜਿਹੜੀ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੜਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਇਹਦੇ ਉਤੇ। ਨਵੇਂ ਬੰਦੇ ਮਿਲੇ ਨੇ, ਚਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਨਵੇਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ 'ਚ ਆਏ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ, ਸੇਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਕਰੀ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਰਕਤਾਂ ਹੀ ਬਰਕਤਾਂ ਭਾਈ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਬੇਅੰਤ ਨਵੇਂ ਸਿੱਖ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ, ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਚਾਲੇ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ, ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ ਡੱਲਿਆ! ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਾਜ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਚੁਣ ਲਿਆ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ, ਲੇਕਿਨ ਹੋਇਆ ਕੀ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਸਾਡੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਉਹ ਭਾਈ ਆਦਮ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਜਾ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਸੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ ਹੀ ਪੁੱਤਰ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗਾੜੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਖਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਚਲ ਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਬਰਾੜ ਨੱਠ ਗਏ ਨੇ ਸਾਰੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਖਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰੀ, ਘਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਹੋਰ ਜਿੰਨੇ ਨਵੇਂ ਸਿੱਖ ਬਣਾਏ ਸੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਾਤ ਨੱਠ ਗਏ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੜੋਤਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਡੱਲਾ ਸਿੰਘਾਂ! ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ

ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ?

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਦਮ ਤੱਕ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸੀਸ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅਖੀਰ ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਓਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਡੱਲੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਖੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਦੋ ਲੱਖ ਦੇ ਲਾ ਲਓ, ਹੀਰੇ ਜੜਤ ਕੰਗਣ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸੀਗੇ, ਜਿਹੜੇ ਕੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਹਿਰੇ 'ਤੇ ਹੈ ਇਕੱਲਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂਗਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਆਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ। ਪਹਿਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਖੰਡਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੜਾਊ ਕੰਗਣ, ਲਾਹ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸੀ ਉਹ ਲਾਹ ਕੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਸਿੰਘ! ਓਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ! ਨਾ ਡੱਲਾ, ਨਾ ਮੱਲਾ, ਰਹਿ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਇਕੱਲਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਕੀਰ ਸਾਂਝੀ ਦੇਆ, ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਨਾ ਇਕੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਅੱਲਾ। ਡੋਲੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਡੋਲ ਗਏ ਸੀ ਸਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਨੇ। ਬਰਾੜ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਬੇਅੰਤ ਸਾਥੀ ਲੈ ਕੇ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਰਹਿ ਗਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ। ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਦੱਸ ਬਈ? ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਖਰੀ ਦਮ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਓ। ਭਰਾ ਆਪਣਾ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਅਗਲੀ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਗਏ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੱਠ ਗਿਆ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ। ਉਹ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਖਬਰ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਕਰਾ ਦਿਓ ਇਕ ਵਾਰੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ, ਡੱਲਾ ਨਵਾਂ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਘਰ ਪਿਆਰਾ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਕਿਹੜਾ ਬਚ ਜਾਏਗਾ, ਉਥੇ ਮੌਤ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸਵਾਰ। ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਦੋ ਬਚਨ ਕਰ ਲੈ। ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਿਆ, ਪਿੱਠ ਦੇ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਆਣ ਪਾ, ਤਿੰਨ ਆਣ ਪਾ। ਤਿੰਨ

ਆਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆ ਨੇ, ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਆਣਾਂ ਪਾ ਦੇ, ਲਕੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਿ ਆਹ ਆਣਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ। ਜਾਹ ਤੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਲਿਆ ਉਹਨੂੰ। ਫੇਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੇਰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਨਾ ਜਾ ਤੂੰ। ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਈਦਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਬੇਮੁਖ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਅਕਿਰਤਘਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਪਕਾਰ ਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭੁੱਲ। ਤੁਹਾਡੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ। ਤਿੰਨ ਲਕੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੋੜਾ ਅੱਗੇ ਲੰਘਾ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਨਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ। ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਗੱਲ? ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ? ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਤਾਂ ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਸਾਡਾ ਰੁਮਾਲ ਲੈ ਜਾ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਈਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਹੈ ਇਹ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਲਕੀਰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਜਿ ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਬੰਦਾ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਤੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਹੁਣ ਨਾ ਗਲਤੀ ਕਰੀ, ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜਿਹਨੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਈਂ, ਤੈਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਸਿਰਫ ਬਚਨ ਕਰਨੇ ਨੇ ਦੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੁਮਾਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਮਾਰੀ, ਉਤੇ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਓ ਰਾਮ ਸਿੰਘ! ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਕਰਨੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ! ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈ? ਗੱਲ ਦੱਸ? ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ਸੀਸ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ,
ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭੱਜ ਗਏ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਆਪਣੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ, ਬਰਕਤਾਂ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਰੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰੇ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਮੁਖ! ਰੋ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਪਿਆਰਾ ਸੀ, ਘਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ, ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਘਰ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ, ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਨੇ ਉਤਾਰਿਆ, ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸੰਗਲ ਪਾ ਦਿੱਤੇ, ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਉਧਰ ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲ ਆਈ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ, ਇਕ ਦੇ ਤਕਲਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਖੋਹ ਲਿਆ ਉਹਦਾ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖੋ ਲਿਆ।

ਸੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਦਰਦ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਥੇ ਰਾਠ ਤੋਂ ਰਾਠ ਨੂੰ ਰੋਣਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕੋ ਮਿਸਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਸਾਥ ਛੱਡਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਆਪ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਨੇ। ਸਭ ਕੁਝ ਗਵਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਨਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੈਸਾ, ਕਿੱਡੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹਮਦਰਦ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਰੋਣਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ। ਉਚੀ-ਉਚੀ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਬੈਠ ਜਾਓ, ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ ਹੈਰਾਨ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਆਏ ਨੇ। ਬਿਪਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਐਨਾ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ ਇਹ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਓ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਸੰਕਟ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ਓ। ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਓ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗਏ ਸੀ ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਅਮਰਨਾਥ ਦੀ ਗੁਫਾ 'ਚ, ਬਰਫ ਦੇ ਵਿਚ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ। ਦੇਵਤੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਫੜਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਪੂਰਾ ਨਿਭਾ ਦੇਣਗੇ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਬਾਂਹ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਫੜਨੀ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਆਪ ਹੋ, ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਆਪ ਹੋ
ਮੇਟਹੁ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੇ ਬਣਿਆ ਜੋ ਸੰਤਾਪ।
ਜਿਦਾਂ ਲਾਜ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਵਿਚ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ।
ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਸੀ ਰਖੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰ।
ਉਵੇਂ ਰਖੇ ਲਾਜ ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰ।
ਬਣਿਆ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਅੱਜ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਰਬਾਰ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ -

ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਹੀ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਉਪਾਅ
ਭੁੱਬਦਾ ਬੇੜਾ ਧਰਮ ਦਾ ਦੇ ਸੀ ਬੰਨੇ ਲਾ।

ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਸੰਜੀਦਾ ਹੋ ਗਏ ਆਪ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਹੰਝੂ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਲਏ ਬੈਠੇ ਨੇ ਕਿ ਐਉਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ। ਪੰਜ ਸੌ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਹੰਝੂ ਵਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਉਕੇ ਲੈ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਭੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਗਏ, ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਚੁੱਪ ਕਰੀਂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਆਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ, ਪਿੱਠ ਵਲੋਂ ਦੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਦੋਹੇਂ ਬਾਹਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਪਾਉਂਦੇ ਸਾਰ ਉਲੂਰ ਕੇ ਗੋਦੀ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲਏ, ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ।

ਪਿਤਾ ਜੀ! ਇਹ ਕੌਣ ਨੇ ਬੰਦੇ, ਐਨੇ ਦੁਖੀਏ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਕੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਆਪ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਓ, ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ, ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਰੋਂਦੇ ਹੱਸ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇੱਥੇ ਹੱਸਣ ਵਾਲੇ ਆ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਦੇ, ਇੱਥੇ ਰੋਣ ਵਾਲੇ ਹਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਇਥੇ ਸਿਆਣੇ-ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ, ਤਿਲਕ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ, ਸੋਹਣੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਨੇ। ਚਿਹਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਹਵਾ ਨੇ। ਇਹ ਐਨੇ ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਨੇ? ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ? ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰੋ ਨਾ ਕੋਈ?

ਉਸ ਵੇਲੇ, ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਾਲ ਜੀ! ਇਹ ਆਏ ਹਨ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀ ਆਏ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਆਇਆ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ 'ਚੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਬੰਦਾ, ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਖਤਰੇ 'ਚ ਹੈ, ਜੰਵੂ ਵੀ ਖਤਰੇ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਤਿਲਕ ਵੀ ਖਤਰੇ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਲਾਲ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਣੋ ਧਿਆਨ ਨਾਲ -
ਧਾਰਨਾ - ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ,

ਬਿਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸੀਸ ਲਾਲ ਜੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਾਲ ਜੀ! ਮੈਂ ਇਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਸੀ
ਕਿ ਇਸ ਭਾਰੇ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਕਿਸੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੂਰਨ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀਸ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ-

ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਆਖਿਆ ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਸੁਜਾਨ

ਠੱਲ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਤੁਫਾਨ

ਜੇ ਕੋਈ ਅਣਖੀ ਸੂਰਮਾ ਜੋਧਾ ਕੋਈ ਮਹਾਨ

ਡੱਟ ਖਲੋਵੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਤਾਣ।

ਕੋਈ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਬਲਵਾਨ।

ਤਿਆਗੇ ਮੋਹ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕਰਕੇ ਸਸਤੀ ਜਾਨ।

ਅਗਨੀ ਦੇ ਇਸ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਦੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ।

ਲੇਖੇ ਧਰਮ ਅਸੂਲ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਣ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜਦੋਂ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਐਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ
ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ
ਵੱਡਾ ਸੂਰਮਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ
ਹੋਰ ਕੀਹਦੇ ਵਲ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਪਿਤਾ ਜੀ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ
ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਵੋ, ਭਾਵੇਂ ਜੰਝੂ ਤੇ ਤਿਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਧੱਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਧਰਮ ਦੇ ਉਤੇ। ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣ ਦੇਣਾ। ਤੁਸੀਂ
ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਵੋ। ਬੇਟਾ! ਆਹ ਬਿਖੜੇ ਹਾਲਾਤ,
ਸਾਡੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ
ਵਿਰੋਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਪੈ ਜਾਏਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ
ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ, ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਾਣ
ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੇ
ਨਾਲ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਗੇ, ਤੰਗ
ਕਰਨਗੇ, ਸਿੱਧਾ ਵੈਰ ਪੈ ਜਾਏਗਾ, ਸੋ ਅਜੇ ਤੁਸੀਂ ਛੋਟੇ
ਓਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ
ਨੇ ਇਹ। ਆਪ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ
ਵਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਦਾ, ਮੈਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾ ਸਕਦਾ
ਸੀ, ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ -

ਮਾਤਾ ਕੇ ਉਦਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੇ

ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੦

ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਕਰਦਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੁਛ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਦੰਦ ਆ
ਗਏ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਖੁਰਾਕ ਬਣਾ ਦਿਤੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ
ਦਾ ਹੱਥ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ
ਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ ਜਿਹੜੀ
ਹੈ,

ਮੂਲ ਕਰੋ ਗੁਰਦੇਵ ਨਾ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਸੰਸਾ,
ਆਪੇ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਹੈ ਮੇਰੀ ਚਿੰਤਾ।
ਇੱਕੋ ਉਹਦਾ ਆਸਰਾ ਤੇ ਇੱਕੋ ਉਹਦਾ -

ਪਰਨਾ।

ਰੱਛਾ ਮੇਰੀ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਾ।

ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਰੱਛਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਗਵਾਨ

ਆਪ ਹੈ -

ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ

ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ॥

ਸ਼ਤਰੂ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ,

ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨਾ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ॥

ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੇ ਕਰ ਦੈ ਕਰ,

ਪਾਪ ਸਮੁੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ॥

ਔਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋਂ,

ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ॥

ਮੇਰੀ ਰੱਛਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਘੁੱਟ ਕੇ ਛਾਤੀ
ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਿਆ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ,
ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਨੇਤਰ ਪਾ ਕੇ ਝਾਕਿਆ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦਿਲ
ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਓ। ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ
ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਗਿਆ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ) ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆ ਗਿਆ ਕਲਕੱਤੇ
ਤੋਂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਸੀ, ਦੁਰਾਹੇ ਉਤਰਿਆ।
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।
ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ,
ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਮਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣ
ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਮੁਖਾ! ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਪ੍ਰਾਣ
ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਆਈਦਾ। ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਆਈਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਆਈਦੀ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੈਣ ਆਈਦਾ ਹੈ।
ਤਕਲੀਫ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੀਸਰੀ ਸਟੇਜ ਦੀ
ਟੀ.ਬੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਰਤਨ
ਮਾਂਜ ਮੂੰਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰ ਪਾਠ ਤੈਨੂੰ
ਜੀਵਨ ਮਿਲੇਗਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ,
ਐਕਸਰੇ ਕਰਾਈ, ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਟੀ.ਬੀ
ਕਦੇ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਰੋਂਦਾ ਨਹੀਂ
ਜਾਂਦਾ, ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਰੋਂਦਾ ਜਿਹੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ

ਹੱਸਦਾ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਸ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇੱਥੋਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਆਓ। ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ। ਜਾਓ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ਦਾਸਤ ਲਿਖੋ, ਜਿੰਨੇ ਤੁਸੀਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਏ ਓਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ, ਉਸ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰੋ ਸਾਰੇ, ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ! ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਫਿਰ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਾ ਉਜਾੜ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ 'ਚ ਲੈ-ਲੈ, ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆ ਗਏ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪੇ ਹੀ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਿੱਡਾ ਸੁਖਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਜਾ ਕੇ ਅਰਜ਼ਦਾਸਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਤਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਇੱਕ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਹ ਬਣ ਗਿਆ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਆ ਜਾਣਗੇ ਸਾਰੇ। ਮੰਦਰ ਵੀ ਨਾ ਢਾਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਸਜਿਦਾਂ ਆਪੇ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਚ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਇਲਾਜ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਮਰੱਥ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਤਲਬ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਲੀਦਾਨ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੀ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਜਗਾ ਦੇਈਏ, ਜੇ ਨਾ ਜਾਗੀ, ਫੇਰ ਸ਼ਸਤਰ ਤਿਆਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਉਥੇ ਕਿਹੜਾ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਫੇਰ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਜ਼ਦਾਸਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਹਿਦੀਏ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਵਾਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਸ਼ਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਸੀ ਕਹਿ ਨਾ ਸਕੇ। ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਨੇ ਬੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਅਸੀਂ ਆਏ ਤਾਂ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਸਾਡਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰੀਏ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ। ਅਸੀਂ ਸਲਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਸਮਾਂ ਸਾਡਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ

ਹੈ, ਜਾਓ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਹਿਦੀਏ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜਿੰਮੇ ਐਡਾ ਔਖਾ ਹਿੱਸਾ ਆ ਗਿਆ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਤਾਂ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਸੁਰ ਲਗਦੇ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਲਗਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਮਨ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੈਰਾਗ ਆ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਹੁਣ ਅਲਾਹਿਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਮੁਗਲ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੁਛ ਖਦਸ਼ਾ ਆਇਆ, ਸੰਸਾ ਵਿਆਪਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚੋਂ ਹਨੂਰਾ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਲਾਜ ਕਰੀਏ। ਫੇਰ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਮਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਸੁਣ ਕੇ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕੱਠ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਓਂ, ਕੋਈ ਭਾਣਾ ਐਸਾ ਵਰਤਾਓ ਦਿਓ ਕਿ ਬਲੀਦਾਨ ਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਓਂ, ਇੱਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਵੋ, ਸਾਰਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਅਸੀਂ ਇਹ ਠੀਕਰਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਸੱਤ ਸੀਸ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਬਿੰਦਰਾਇ ਆਪ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਬੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਓ, ਬੱਚੇ ਨਾ ਜਾਣਿਓ, ਇਹ ਪੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਨੇ, ਇਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪ ਵਿਦਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਦਸ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਏ। ਪਰ ਸੰਗਤ ਪਿਛੇ-ਪਿਛੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ ਨਾਲ ਰਲ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਣ, ਕਰਦੇ ਹੀ ਜਾਈਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਭਾਈ। ਇੱਥੋਂ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਬਚਨ ਮੰਨੋ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਐਸੀ ਹੂਕ ਉੱਠੀ ਕਿ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਦੇ ਹੋਣਗੇ ਸਬੱਬਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲੇ,
ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਛੜੇ।

ਸੱਜਲ ਨੇਤਰ ਨੇ, ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਝਾਲ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਟਿਕ ਲਾਈ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨਾ ਕਿਹੜਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਕੇ ਭਰਤਗੜ੍ਹ ਆਪ ਰਾਤ ਕੱਟਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਪੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਮੁਕਾਰਾਪੁਰ, ਕਬੂਲਪੁਰ, ਨਨਹੇੜੀ, ਸੈਫਾਬਾਦ, ਸੈਫਾਅਲੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਕੋਲ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਟਿਆਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ 'ਪਟੀ-ਆਲਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, 'ਆਲੇ ਦੀ ਪੱਟੀ' ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ ਉਹ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਅੱਗੇ ਨਾ ਜਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ, ਬੜਾ ਕਰੂਰ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਹੀਦ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਇਹ ਤਨ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ -

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ ॥
ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਰਾਮੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਸਾਚੇ ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੇ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੮੬

ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਤਲਵਾਰ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅੱਗ ਇਸਨੂੰ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੱਪੜਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਤੱਕ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਆਦਮੀ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਟਿਕਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਟਿਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਉਂ ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸਦਾ, 'ਮੌਤ ਦਾ ਮੰਡਲ'। ਇਥੇ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੪੦

ਇੱਥੋਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਤੁਰਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਸੈਫ ਅਲੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਨੇ। ਤਾਂ ਸਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਫੀਸਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਫੌਜ ਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਹੁੰਮਦ ਬਖਸ਼ ਸਮਾਣੇ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਆਪ ਦਾ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਹੈ ਮਹੁੰਮਦ ਬਖਸ਼, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਸੈਫ ਅਲੀ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ, ਆਪ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਸਮਾਣੇ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਅੰਦਰ ਚੱਲੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਹ ਐਨਾ ਸਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਫਾਇਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਭਾਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਓਂ ਹਰ ਵਕਤ। ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਸੁੱਖ ਦੀ ਨਾ ਦੁੱਖ ਦੀ। ਨਾ ਹਾਨ ਦੀ ਨਾ ਲਾਭ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੀਵਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਸੀ, ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਇਹਨੇ ਕਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਅਸਥਿਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਸੁਖਾਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ -

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥
ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ
ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥
ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੈ
ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ
ਨਾਹਿ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨਾ ॥ ੧ ॥
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ
ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ ॥
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ
ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥
ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ
ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ ॥ ਅੰਗ - ੬੩੩
ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥
 ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥
 ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥
 ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥
 ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
 ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥
 ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਉਸਦੀ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਅਰਦਾਸ ਮੰਨੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ ਗੜੀ ਦੇ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਨੇ। ਉਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਭਾਈ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲੈਣ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਾ ਕਰਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਡਾਂਟ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ, ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਉਡੀਕ ਰਹੀਆਂ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ। ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ ਤੇ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਦਾ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਕਨੌੜ ਸੀ ਉਹ, ਨਾਰਨੌਲ ਵੱਲ, ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ, ਉਹਨੇ ਤਨੇ ਮਨੇ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਬੜਾ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਸੀਗਾ। ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜਪ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤਪ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਉਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ਨਾਮ ਦੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ। ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਠਠੰਬਰ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ

ਫੜ ਲਏ ਆ ਕੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਐਨਾ ਭਿਆਨਕ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਜਾ ਰਹੇ ਓਂ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਯੋਗੀ ਰਾਜ! ਦਿਸ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਠੀਕਰਾ ਭੰਨਣਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਜਾ ਕੇ ਭੰਨਣਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ 'ਚ ਆਪ ਨੇ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਣੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜੋ ਵੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਬੈਠਾ ਹੀ। ਮਹਾਰਾਜ! ਯੋਗੀਰਾਜ! ਇਹ ਕੰਮ ਆਪਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਫੇਰ ਦੇਖ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ। ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ।, ਭੰਡਾਰਾ ਨੇ ਜਿੱਥੋਂ ਮੇਰੇ 'ਚ ਭੌਰਾ ਕੁ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਣੇ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ, ਮੰਨ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਡੋਲੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਆਏਗਾ, ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਉਹਨੂੰ ਦੇਈਂ। ਉਹਨੂੰ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਆਈ, ਜੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੋਈ, ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਆਈ, ਜਿਸਨੇ ਓਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਾਰਿਆ। ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਨਾਨਕੀ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਰਦੇ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੱਯਦ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬੜਾ ਇਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪੈਸਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ! ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠੋ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣਾ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਮੁੰਦਰੀ, ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਦੀ ਮਠਿਆਈ ਲੈ ਆ ਜਾ ਕੇ, ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਹੀ ਪੁਆ ਲਿਆਈਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹੈ। ਕੋਤਵਾਲ ਨੂੰ ਖਬਰ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਥੇ ਆ ਗਏ, ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਓ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਫੜਨ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ, ਹੁਣ ਦਾ ਸਮਝ ਲਓ 10-15 ਲੱਖ। ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਧਰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਇੱਕੋ

ਨੇ, ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹਿੰਦੂ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਬਣਨ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਧੱਕਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਮਿਰਚਾਂ ਲਿਆ। ਮਿਰਚਾਂ ਜਾਲ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈਂ। ਜੇ ਇੱਕ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਜੇ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਓਨੇ ਧਰਮ ਹੋਣਗੇ। ਮਿਰਚਾਂ ਜਾਲੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਸੁਆਹ ਛਾਣੀ ਗਈ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਿਰਚਾਂ ਸਾਬਤ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਦੋ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਤਿੰਨ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ ਹੁਣ। ਖਾਲਸਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਅਖੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿਓ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ। ਧੰਨੇ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਪ ਚਰਨ ਪਾਓ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੋ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਾਂਦੀਆ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਜਦ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇਖ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੜਤਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਵੇਲੀ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਪਿੰਜਰਾ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਿੰਜਰੇ ਦੀ। ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਦਸ ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਕੱਟ ਸਕਦਾ। ਨਾ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਸੂਏ, ਪਿੰਡੇ 'ਚ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਆਹ ਪਿੰਜਰਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਬੰਦਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਅਖੀਰ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੱਟ ਵਜਾ ਦੇਵਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚੋਂ? ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਹ ਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਆਪਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਹੈ। ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕਾਜ਼ੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਤਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਤੀ ਦਾਸ! ਤੈਨੂੰ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਸਜ਼ਾਏ ਮੌਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਸੀਹਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦੋ ਫਾੜ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੈਨੂੰ ਰਿਆਇਤ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾ; ਨਿੱਜ ਧਰਮ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਰ ਲੈਣੀ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਤੀ ਦਾਸ! ਜਾਨ ਨਾ ਗਵਾਓ। ਤਿਲਕ ਤੇ ਜੰਵੂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਖਾਹਮਖਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਓ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਖਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ

ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥ ਅੰਗ- ੭੪੮

ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਸੀਂ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਡੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੈ। ਜਾਤ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਇੱਥੇ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਨੀਤੀ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਅਸੀਂ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਉਥੇ ਤਾਂ ਮੌਤ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਐਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰੇ ਜਗ ਸਾਰਾ,

ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ।

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਣਾ। ਫੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨੇ। ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆਰਾ ਧਰਨ ਲੱਗਿਆ ਜਲਾਦ, ਕਹਿੰਦਾ ਮਤੀ ਦਾਸ! ਬਈ ਇੱਕ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਨਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਚੀਰੇ ਨੇ ਪਰ ਚੀਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਉਹ ਮਰ ਗਏ, ਜਾਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਇੱਕ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਮਕ ਵੱਧ ਗਈ, ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲਾਲੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਕੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ ਤੂੰ? ਤੇਰੇ ਉਦਾਸੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਕਿ ਤੇਰੀ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰਾਂ ਜੇ ਮੇਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਲਾਦ! ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣ, ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਰਾ ਰੱਖ ਮੇਰੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਤੇ ਚੀਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ। ਆਹ ਸਵਾਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨਾ ਪੁੱਛ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਤੀਦਾਸ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ

ਜਾਏਗੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਹ; ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਸ਼ਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਤਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜ ਕੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ,
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ-ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ।

ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਏ ਪਰਭਾਤਿ।
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।

ਜਨਮਸਾਖੀ

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਲਾਦ! ਤੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇ, ਜਿਥੇ ਮੌਤ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਾਹਦੀ ਤੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ। ਹਾਂ, ਸੇਵਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇਰਾ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਨਾ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਕਰ। ਤੇਰਾ ਆਰਾ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ-ਦੇਖਦਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵਾਂ। ਦੋ ਫਾੜ ਕਰਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਦਿਆਲੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਫਤਵਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰੋ। ਜੇ ਬਚਣਾ ਹੈ, ਮੌਤ ਤੋਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੇਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਓਗੇ। ਪਾਣੀ ਉਬਾਲੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੰਢਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਡੁਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ! ਆਹ ਤੇਰਾ ਅੰਜਾਮ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਗੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੜ ਕੇ ਕਿਉਂ ਸੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵੜ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਦਮ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲੀ ਡੋਰੀ,
ਮਿੱਠਾ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਲਗਦਾ।

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ।
ਚਕਵੀ ਸੁਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੇਨਿ ਸੁਖਾਲੇ।
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ।
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ।
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮਾਲੇ।
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੭/੪

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਿਭ ਜਾਵੇ।

ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਆਲੂ ਉਬਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਗਲ ਗਿਆ। ਕੱਢ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਤੀਸਰੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਦੀ। ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ। ਭਾਈ ਜੇਠਾ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਤਿਲਕ ਦੇਵੋ। ਭਾਈ ਉਧੋ ਤੇ ਭਾਈ ਜੈਤੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡਾ ਸੀਸ ਲੈ ਜਾਇਓ ਏਥੇ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ। ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਖੜ ਜਾਓ, ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਨੇ, ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰੂੰ ਵਲੋਟ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਓ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੂੰ ਵਲੋਟ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੀ, ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਸੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ 'ੳ' ਦੀ ਧੁਨੀ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ। ਸੋ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੈ ਪਰ ਮਰਨਾ ਕੋਈਓ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਸਭ ਜਗ ਮੋਇਆ,
ਮਰਨਾ ਕੋਈਓ ਜਾਣਦਾ।

ਕਬੀਰਾ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ

ਮਰਿ ਭਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇ ॥

ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ

ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੫੫੫

ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ

ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ ॥

ਮਤ ਹਰਿ ਪੁਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੭

ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀਆਂ, ਨਦਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਛਿਨ ਭੰਗਰ, ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਹੋਇਆ, 13 ਮੱਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੀ ਬਾਤ ਹੈ ਭਾਈ ਉਹ ਤਾਂ ਕਰ ਲਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ 13 ਮੱਘਰ 1732 ਦਾ, ਸੰਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਨ। ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਮੁਨਾਦੀ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਘਰ ਨਾ ਰਹੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਆ ਕੇ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖੋ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਓ। ਮਹਾਰਾਜ

ਕਹਿੰਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਲਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਰੋਕ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਦੇਈਏ, ਕਰਾਮਾਤ ਕਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੀ। ਅਸੀਂ ਠੀਕਰਾ ਭੰਨਣਾ ਹੈ, ਔਰੰਗੇ ਦੇ ਸਿਰ, ਤਾਂ ਕਿ ਇਹਦੇ ਅਧਰਮ ਨੂੰ ਕੁਛ ਰੋਕ ਪਵੇ। ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਆਏ।

ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ।

ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ।

ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਲਾਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਨੇ। ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਤਵਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ 'ਚ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਪ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੋਹੜ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਘੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਘੁਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਘੇਰਾ ਘੱਤੀ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਆਹ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ ਲੋਕਾਈ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੋ ਆਪ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਓ। ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਅਦ 'ਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਈਏ। ਇੱਕ ਕਾਗਜ਼ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਬਾਂਹਿ ਜਿਨਾ ਦੀ ਪਕੜੀਏ

ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਬਾਂਹਿ ਨ ਛੋਡੀਏ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲਿਆ ਧਰਿ ਪਈਏ, ਧਰਮ ਨ ਛੋਡੀਏ।

ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੱਚਾ ਧਾਗਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੀਸ ਪਹਿਲਾਂ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ, ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਭਾਈ ਜੈਤੇ ਤੇ ਭਾਈ ਉਧੇ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀਸ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਗਈ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਖੀ ਵਣਜਾਰਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇੱਕ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੱਦ-ਏ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕੇ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ

ਸੰਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦਵਾਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੀ। ਜੇ ਆਪ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਲੀਦਾਨ ਨਾ ਦਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ 'ਚ ਸੰਖ ਬੋਲਦਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਨੇਊ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦੀਨ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੋਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਹਿਸਾਨ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬਲੀਦਾਨ 'ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਪੱਤ ਰਖ ਲਈ। ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ ਵਾਹਵਾ ਬਈ ਸੀਸ ਦੇ ਹਿੰਦ ਰੱਖ ਲਈ।

ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕੀਤੀ - ੨

ਠੀਕਰਿ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸਿ ਸਿਰਿ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਆ ਪਯਾਨ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਐਸੀ ਕਿਰਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੜਾਈਆਂ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ, ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਯੁੱਧ ਕੀਤੇ। ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਯੁੱਧ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਕਾਰਨ ਸੀਤਾ ਜੀ ਸੀ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰੀ। ਦਰੋਪਤੀ ਤੋਂ ਝਗੜਾ ਪਿਆ। ਪਾਪ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਯੁੱਧ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਚਲਤ, ਭਯੋ ਜਗਤ ਕੋ ਸੋਕ।

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ; ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਸ਼ੌਂਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕੀਦਤ, ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ ਪੂਰੀ ਸੀ ਪੂਰੀ। ਉਹ ਵੀ ਰੋਂਦੇ ਨੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਰੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ -

ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਸਭ ਜਗ ਭਯੋ, ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਸੁਰ ਲੋਕ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 36 ਤੇ)

ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-31)

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਵਾਬ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰਜਾ-ਬ-ਦਰਜਾ ਸਾਰੇ ਜਰਨੈਲ ਨਵਾਬ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਭੈ ਅਵਸਥਾ, ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਘਬਰਾਹਟ ਤੋਂ ਸੀ, ਚਿਹਰੇ ਹਸੁੰ-ਹਸੁੰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਤਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਕੱਲ੍ਹ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਵੀ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਮਾਸੂਮ ਹੋ, ਬੁਢੀ ਦਾਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ। ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਮਹਾਨ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੋ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੈਮਾਨ ਦੇ ਭਾਵ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ॥

ਜਗ ਮਹਿ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਤਿਹ ਮਾਰਾ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਹਨ, ਕੌਣ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ। ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆਂ ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਕੌਣ ਚਲਾਏਮਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਕੌਣ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਧਰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਕਬੁੱਧੀ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ ਹਨ।

ਐਨੇ ਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਛਾ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਝੁਕ ਕੇ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਤੱਕਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਨਿਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ, ਅੱਲਾਹ

ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਵਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨਿਵਿਆਂ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਸੀਸ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨਿਵ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਮਰਾਂ, ਲੁਟੇਰਿਆਂ, ਝੂਠਿਆਂ, ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਅੱਗੇ ਅਸਾਡਾ ਅਸੀਸ ਕਦਾਂਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਵ ਸਕਦਾ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਖਾਲੀ ਮੁਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਹੈ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਿਵੀਏ? ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ; ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਰਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜੀਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਂਦਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਨਾਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?

ਹਰਿ ਵੇਖੇ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ

ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਸੋ ਡਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ ਰਾਮ॥

ਜਿਸੁ ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ਸੁਟਿ ਘਤੇ ਰਾਮ॥

ਅੰਗ - 540

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦਾ ਖੜੀ ਦੀਵਾਨ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਚੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛਿਕੇ ਤੇ ਟੰਗਦਾ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਸਮਝੋ, ਨਾਗ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਅਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਫਰ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਛੱਡੋ ਅਤੇ ਦੀਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਮੰਨੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ

ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਪਾਲਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਨਵਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੀਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨਾਂਗੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਨਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸਾਡਾ ਜੋ ਧਰਮ ਹੈ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅੱਲਾਹ ਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਫਿਨਾਹ-ਫਿਲਾਹ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਥੋਂ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਸਿਆ ਮਾਰਗ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਐਨੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ? ਜੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀਨ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਫਰ ਹੋ, ਮੋਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਅਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਗਉ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਫਰ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ? ਅਸਾਨੂੰ ਵੀ ਐਸੇ ਕਾਫਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਏ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਕਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਉਸ ਕਾਫਰ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੁਖ ਸਹਿਣੇ ਪੈਣਗੇ -

ਫਰੀਦਾ ਮਉਤੈ ਦਾ ਬੰਨਾ ਏਵੈ ਦਿਸੈ

ਜਿਉ ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ ॥

ਅਗੈ ਦੋਜਕੁ ਤਪਿਆ ਸੁਣੀਐ

ਹੁਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ ॥

ਅੰਗ - 1383

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਾਚੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਪਿਤਾ-ਪਿਤਾਮਾ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਕਬਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਦੀਨਦਾਰ ਸੀ, ਅਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਆਇਆ ਅਤੇ

ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਯਾਤਰੂਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕੀ ਹਿੰਦੂ, ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਕੀ ਕਾਫਰ ਸਭ ਇਨਸਾਨ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਜਗਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਜੋ ਇਹ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਸਭ ਦਾ ਜੀਅ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀਵਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਸਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਨਰਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਏ-ਗਾਹ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਭੁਗਤੋਗੇ, ਉਥੇ ਫੇਰ ਰੋਣ ਕੁਰਲਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਰਾਫਜ਼ੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ, ਜੋਗੀ ਹੈ, ਪੀਰ ਹੈ, ਆਲਮ ਹੈ, ਉਲਮਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ, ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਨਾ। ਸਭ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਓਹੀ ਅੱਖਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਬੰਦਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸਭ ਦੇ ਕੰਨ ਹਨ, ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, ਓਹੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਫਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਫਜ਼ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਹੈ; ਇਨਸਾਨ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ? ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਆਦਰ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਹੁਰੇ ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਨੂੰ, ਠਾਕੂਰ ਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਆਦਰ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਹੀਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕੋ ਸਰੂਪ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਕੋ ਜੋਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਤੋਂ ਦੀਨ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮਨਾ ਕੇ ਕਿਹੜਾ ਫਰਕ ਤੁਸੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਉਠ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਲ ਨਾਲ ਪਾਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਕ ਪਿਆਰੇ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਕ ਨੂਰ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਸਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਓ, ਖਾਲਕ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਉਸ

ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨਾ ਤੁਸੀਂ, ਇਕੋ ਮਾਟੀ ਦੇ ਘੁਮਿਆਰ ਕਿੰਨੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵਸਤ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੋਈ ਨਾ। ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕੋ ਅਲਾਹ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸਨੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੁਹਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਦੇ ਲੜ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਅੱਲਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਪਾਕ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆ ਕਰਦੀ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਹੀ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਬੇਕਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦਸੋ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੇ ਸਿਰ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਦੁੱਗ-ਗੋ (ਝੂਠੇ) ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕਰੋ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਝੂਠ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦਾ। ਝੁਕਣਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਝੁਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਫਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਦਰ ਸਾਥ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-

**ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੀਨਿਆਸੀ,
ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ
ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ,
ਦੂਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ ॥
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ ॥
ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਐ ਨਿਵਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧੂਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ
ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ ॥
ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ,
ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਐ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ ॥**

**ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ ॥**

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

**ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ
ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥
ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥
ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ
ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਠਾਈ ॥
ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ
ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ ॥
ਨਾ ਕਛੁ ਪੌਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ
ਨ ਕਛੁ ਪੌਚ ਕੁੰਭਾਰੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ ॥
ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ
ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥**

ਅੰਗ - 1350

ਇਸ ਉਤਰ ਦਾ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਸ਼ਟ ਚੌਕੜੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿੱਠੀ ਪਰ ਸੱਚੀ ਝਾੜ ਛੋਟੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਥਰਥਰਾਹਟ ਹੋਈ ਪਰ ਪਾਪ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾ ਪੱਕ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਥਰਾਅ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਲਾਜ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਗਲੀਜ਼ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਮਾਸ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੈਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਹੋਏ, ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੋਏ, ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਪਿਛੋਂ ਸਲਾਹ ਹੋਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ, ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜ਼ੋਰਾਵਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ਼ ਦੀ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਲਾਲ! ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੇ ਯੋਗੀ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਨ ਤੇ ਲਾਭ, ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ, ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਉਸਤਤ, ਆਸਾ ਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਨੂੰ ਸਮ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ

ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਿਰਤੀ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਲਾਲ! ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਕੀ ਹੋਇਆ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਕਦੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਦੇ ਜ਼ੋਰਵਾਰ ਸਿੰਘ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਉਤਰਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਟਾ! ਸਰੀਰ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ, ਜੋ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਬਿਨਸ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਸਚਾਈ ਨੇ ਸਦਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਬਦਲ ਲੈਣਾ ਕਾਇਰਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਥੇ ਜਸ ਖੱਟ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ, ਬੇਵਸ ਹੋਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਕੁਝ ਛਕਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਬੱਚੇ ਕੋਈ ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੁਝ ਦੁਧ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਪੀਤਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ

ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 2

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਸ਼ਤਰੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਕਹੋ ਕਿ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਟ ਬੰਦੇ ਮਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ ਸਦਾ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨਾ ਕਦੇ ਮਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਜੰਮਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਖੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਪਤਾ, ਹੱਦ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਭੋਗਣੀ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਅਜੇ ਬਚਨ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਆਏ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੜ-ਪੜਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦ ਰਖਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ, ਸੀਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਣ ਦੇਵੇ ਪਰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰ

ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਣਾ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਵੇਂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁਖ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਤੇ ਇਕ ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਧੱਬਾ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ।

ਉਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਪੇਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਨ ਬਹੁਤ ਖਲਕਤ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਦਿਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਅੱਜ ਫੇਰ ਕਲ੍ਹ ਵਾਲਾ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮਸਤਕ ਨੂੰ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਲੱਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਨਿਵਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਝੂਠੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਥਾਲ ਵਿਚ ਗੀਤਾ ਤੇ ਗਊ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੋਥੀ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੋਥੀ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ ਦਗਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਛਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪੋਥੀ ਦੀ ਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਗੀਤਾ ਦੀ ਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਰਖੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੋਗ-ਗੋ (ਝੂਠੇ) ਹੋ। ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਵਾਲ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹਰਾਏ। ਸਭਾ ਵਿਚ ਅੱਜ ਮੁਗਲ, ਪਠਾਣ, ਵਜ਼ੀਰ, ਯੋਧਾ, ਜਰਨੈਲ ਵੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਚਹਿਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਸਨ, ਖਤਰੀ ਵੀ ਸਨ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਣੀਏ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਮੁਰਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦਾ ਖਤਰੀ ਜੋ ਨਵਾਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਚੰਦੂ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਤੁਰਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਜਾਓ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ ਰੱਖ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਰਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਈ ਪਿੰਡ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਲਾਲੀ ਦੀ ਭਾਅ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਛਾ ਗਈ ਅਤੇ ਨੈਤਰ

ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ Protest (ਰੋਸ) ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਰਾਤਾ! ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾਮਾ ਨੇ ਧਰਮ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਜਸ ਖੱਟਿਆ, ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

**ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਤਿਮ ਕੀ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥
ਸਿਰ ਦਿਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਮੂਲ ਗਵਾਵੈ।
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਾਗ ਹੈ ਫੇਰ।
ਤਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੀ ਹੇਰਿ ॥੩੬॥
ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਲਜਾਵਨ ਕੇ ਹੇਤ।
ਕਹਯੋ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇਤਿ।
ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ।
ਇਨ ਕਹਿਨੇ ਪਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰੀ ॥੩੭॥**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸਾਕਾ ਕੀਤਾ, ਸੀਸ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਉਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਾਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਕਾ ਕਰੀਏ। ਆਪਣਾ ਜੋ ਵੰਸ਼ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਵੰਸ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਬੰਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਟਾਹਣੇ ਪੱਤੇ, ਫਲ, ਫੁਲ, ਬਾਹਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੀਏ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਸਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

**ਤਿਮ ਸ਼ਾਕਾ ਜਗ ਤੁਮ ਦਿਖਰਾਵੈ।
ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੈ।
ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਬੰਸ ਹਮਾਰਾ।
ਰਾਖਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਲਾਜ ਉਦਾਰਾ ॥੩੮॥**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਜਦੋਂ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸੇ ਝੂਠਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਸਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਗੀਤ ਤੁਰੀ ਆਈ ਹੈ, ਸੀਸ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਭਰਾਤਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ! ਇਹ ਪਾਪੀ ਬਜਰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਬੂੰਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਖਾੜ ਦੇਵੇਗੀ -

**ਪਾਪੀ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਕੋ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲੀ।
ਸੁਨੇ ਅਨੁਜ ਤੇ ਧੀਰਜ ਬੈਨ।**

**ਕਹਯੋ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਨੈਨ -
ਸ਼ਰਾ ਸੀਸ ਹਮ ਪਨਹੀ ਮਾਰੈ।**

ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੈ ॥੩੯॥

ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਗੀਤਿ ਇਮ ਆਈ।

ਸੀਸ ਦੇਤਿ ਪਰ ਧਰਮ ਨ ਜਾਈ।

ਤੁਮਰੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ ਹੇਤ।

ਹਮ ਨਹਿੰ ਡਰਪਹਿੰਗੇ ਸਿਰ ਦੇਤਿ ॥੪੦॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 5952

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੂੜੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋ? ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਖੀਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ, ਪੀਰ, ਔਲੀਏ, ਗੌਸ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,

ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ

ਬੈਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,

ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੇ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈ ॥

ਮੰਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ,

ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈ ॥

ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ,

ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੁਇਕੈ ਫੇਰ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਡੇ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ

ਛਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ

ਕਈ ਕੋਸ ਲੋ ਚਲਤ ਹੈ ॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦਾਬਤ ਫਿਰਤਿ ਦੇਸ

ਬਡੇ ਬਡੇ ਭੂਪਨ ਕੇ ਦੁਪ ਕੋ ਦਲਤੁ ਹੈ ॥

ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ ਦਿਲੀਪ ਕੇ ਸੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ,

ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨ ਭੁਜ ਦੰਡ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈ ॥

ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ ਦੁਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ,

ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮ ਅੰਤ ਭੂਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਹੈ ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆ ਕੇ ਇਕ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ, ਅਨੇਕ ਜੁਲਮ ਕੀਤੇ, ਬਹੁਤ ਧਨ ਲੁਟਿਆ, ਕੀ ਉਹ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ? ਅਸਾਡੇ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਾਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ -

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ ॥

ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ ॥

**ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ ॥
ਤਹਕੀਕ ਦਿਲਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ ॥**

ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ

ਪਿਆਰਿਓ! ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਨੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਹੜਾ ਮੂਰਖ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੂੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਦੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਝੱਖੜ ਆਵੇਗਾ? ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਪਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗੋ ਹੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਖਤਰੀ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹਾਂ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਅਹੁਦਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਾਲਕੋ! ਤੁਸੀਂ ਕੂੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਖਤਰੀ ਹੈਂ, ਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਖੜੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ

ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਗਹੀ ॥

ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਈ

ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ ॥ ਅੰਗ - 663

ਤੁਹਾਡਾ ਧਰਮ ਸੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਤ ਲੁੱਟੀ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪਤ ਲਾਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖੜੀ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਖੜੀ ਸੌ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ ॥

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥

ਸੌ ਖੜੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - 1411

ਅਸੀਂ ਸਿਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਧਰਮ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਨੇ ਨਵਾਬ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਜੋ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੁਛ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਕੁਛ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਿਰਨ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਬਾਲਕ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੇ। ਜੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ, ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਖਤਰਨਾਕ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਹ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਠੱਪ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ।

ਮਾਹੀ ਦੇ ਐਸੇ ਆਖੇ ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਜਾਨ ਲੇ ਲੇਨੇ ਕੇ ਫਤਵੇ

ਲਗ ਰਹੇ ਥੇ ਇਕ ਤਰਫ,

ਸ਼ੌਕ ਥੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੇ ਡੇਰੇ

ਲਗ ਰਹੇ ਥੇ ਇਕ ਤਰਫ,

ਰੱਖ ਲੀਏ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ

ਸੀਨੇ ਪੈ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ,

ਚੁੰਨ ਰਹੇ ਥੇ ਸੰਗ ਦਿਲ

ਲਾਲੋਂ ਪੈ ਪਥਰ ਇਕ ਤਰਫ।

ਥਾ ਤਨੇ ਨਾਜ਼ਕ ਪੈ ਗਿਰਤਾ

ਈਟ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ,

ਕਰ ਰਹੇ ਥੇ ਦੇਵਤਾ ਫੂਲੋਂ ਕੀ ਬਰਖਾ

ਇਕ ਤਰਫ।

ਇਕ ਤਰਫ ਕਾਜ਼ੀ ਕੇ ਫਤਵੇ,

ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ ਇਕ ਤਰਫ,

ਈਟ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ,

ਆਹਨੀ ਇਰਾਦੇ ਇਕ ਤਰਫ।

ਜਿੰਦਗਾਨੀ ਇਕ ਤਰਫ,

ਮਰਨੇ ਕੇ ਸਾਮਾਨ ਇਕ ਤਰਫ,

ਇਕ ਤਰਫ ਆਲਮ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ

ਔਰ ਈਮਾਨ ਇਕ ਤਰਫ।

ਧਰਮ ਈਮਾਂ ਇਕ ਤਰਫ,

ਸ਼ਹੁਰਤ ਹਕੂਮਤ ਇਕ ਤਰਫ।

ਸੁਬਾਹ ਸਾਦਕ ਇਕ ਤਰਫ,

ਸ਼ਾਮੇ ਜਹਾਲਤ ਇਕ ਤਰਫ।

ਮਾਹੇ ਪਾਰੇ ਇਕ ਤਰਫ,

ਤਾਰੀਕ ਬਾਦਲ ਇਕ ਤਰਫ,

ਜਿਸਮ ਨਾਜ਼ਕ ਇਕ ਤਰਫ,

ਸਮਸ਼ੀਰ ਕਾਤਲ ਇਕ ਤਰਫ।

ਰੂਏ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਤਰਫ,

ਖੁੰਨੀ ਨਿਗਾਹੋਂ ਇਕ ਤਰਫ,

ਇਕ ਤਰਫ ਥੇ ਕੁਹਕੇ,

ਲੋਗੋਂ ਕੀ ਆਹੋਂ ਇਕ ਤਰਫ।

ਇਕ ਤਰਫ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ

ਔਰ ਜ਼ਮਾਨਾਂ ਇਕ ਤਰਫ,

ਦਿਲ ਕੋ ਬੇਗਾਨਾਂ ਨ ਕਰਨਾਂ,

ਐਹਲੇ ਦਿਲ ਕਾ ਇਕ ਤਰਫ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀਵਾਰ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਗਏ ਪਰ ਦੀਵਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਾ ਦਿਤੀ, ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਫਟ ਗਿਆ, ਇੱਟਾਂ ਖਿੰਡ ਗਈਆਂ, ਠੰਢ ਨਾਲ

ਬੇਸ਼ਰਤ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਗਿਰ ਗਏ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਜਲਾਦ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਗੋਡਾ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਕੱਟ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਹੈ ਸਾਕਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੋਤਰੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੂਝ ਗਏ ਹਨ, ਸਿਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਾਰੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੂਰੇ ਯੋਗੀ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਭੋਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੁੰਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਕੱਢ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ ॥

ਅੰਗ- 932

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਮਾਹੀ ਤੋਂ, ਜੋ ਖਬਰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਹੰਦ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਕਾਹੀਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੁਆਲਿਓਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਛੋਟੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪ ਇਕ ਦਮ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਏ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਗਲੇ ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਵੀ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਮੋਨ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਇਸ ਮੌਨ ਨੂੰ ਤੋੜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਾਹੀ! ਇਕ ਗੱਲ ਅਸਾਨੂੰ ਦਸ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘੋਰ ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਨ ਵਾਲੀ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਕੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੀ ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ

ਲਓ, ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਬਾਲਕ ਤੁਹਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਵੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਉਡਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਾ ਲਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੀਏ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਆਸਣਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸਾਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਹਿਤ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਇਸੇ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੋਦੀ ਚੁਕ ਕੇ ਮੇਲਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸੀਂ ਕਸਮਾਂ ਤੋੜੀਆਂ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ ਪਰ ਹੁਣ ਜੁਲਮ ਦੀ ਅਤਿ ਹੋ ਗਈ, ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੋਰ ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਮਲੀਣ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਕਿੰਨੇ ਭੋਲੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਉਤਮ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਹਰ ਫਰਦੋ ਬਸ਼ਰ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਜੁੱਸੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਫਟ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ? ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜੁਲਮ ਭਰੇ ਡਰਾਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਤੈਨੂੰ ਵਰਜਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਵੈਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰੋ। ਇਹ ਕਾਇਰਾਂ ਤੇ ਡਰਪੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਬੇਕਸੂਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਦਲਾ ਲਓ। ਅਸੀਂ ਦਿਲੋਂ ਜਾਨ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਰਖ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਪ ਦੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ।

ਮਾਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਨਵਾਬ ਵੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੁਸ਼ਟ ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੌਤ

ਦਾ ਦੰਡ ਦੇਣ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਮਗੀਨੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਜੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੀ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਤਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਸੱਲ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ 100% ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਮਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਸ ਮੰਦੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਸਗੋਂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ।” ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਮਾਹੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ।

ਇਧਰੋਂ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਧਰੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਾਈਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਪੁੱਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਰ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁਟ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਾਹੀਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦੂਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ ਉਦੋਂ ਤਕ ਹਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਤੇਰੀ ਓਲਾਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਾਤਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੀ ਜੜ੍ਹ ਸੁੱਕ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬਚਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਲਈ ਕਹੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਅਸਾਡੇ ਇਹ ਵੀਰ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਲਾਦ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰੇਗੀ।

ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੀਵ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਸ੍ਰਾਸ ਗਿਣ ਕੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਸ੍ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਣੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਫਿਣ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ

ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ॥

ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ

ਨਾਨਕ ਤੇਉ ਗਵਾਰ॥

ਅੰਗ - 254

ਇਹ ਪੌਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਜ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਡਰਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਦੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਕਾਇਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਪ ਲੱਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜੋ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ। ਜੇ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਮੂਰਖਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋ ਕੇ ਪਤਨ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਤਹਿ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਮਹਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਜਵਾਰਭਾਟਾ ਉਠਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਲਾਇਕ ਅਗਵਾਈ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਨਾਸ਼ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਕਦਮ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੂੰ ਵਾਂਗੂੰ ਪਿੰਜੇ ਜਾਣ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲਹਾਉਣ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟੇ ਜਾਣ, ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਲਾਏ ਜਾਣ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼੍ਰੇਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਰਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਵਸਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਭਰੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਮਾਨ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ

ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝੋ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਮੌਤ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪਾ ਲਈਏ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਐਨਾ ਉਚਾ ਬਣਾ ਲਈਏ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਸਾਰੇ ਜਨ ਸਮੂਹ ਉਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਕਰੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਗੈਰ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਅਪਣਾਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਕ ਜੋਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕਾਈ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਚ, ਆਚਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸੰਮਿਲਤ ਸਨ। ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਭੜਝੂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁੰ ਤੇ ਅਤੇ ਦੁਆਪਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅੰਸ ਵਧ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣ ਲਗ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਕ ਭਰਮਾਂ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਦਲ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੀ ਗਵਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਚੋਂ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ॥

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ

ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ

ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ

ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ॥ ਅੰਗ- 1299

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਕਮਾਇਆ ਅਤੇ ਵੈਰ, ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਕਮੀਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਹਝੇ ਕੰਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਝ ਕੇ ਕੂੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਕੈਂਚੀ ਲੈ ਕੇ ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਡਰ, ਅਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੋਹਝ ਹੁੰਝ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਨਵ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਭਾਈ ਘਨਈਆ! ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਠੀਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਅਖੌਤੀ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਾ ਪਿਲਾਇਆ ਕਰ; ਮਲੂਮ ਦੇ ਕੇ, ਪੱਟੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਪਿਲਾ, ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿਚ ਮਲੂਮ ਭਰ ਤੇ ਪੱਟੀ ਵੀ ਕਰ ਤਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨੀਚਤਾ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਜ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਰਹੀਮ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਇਹ ਸਾਰੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੁਨਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਅਸਾਡਾ ਕਰਤੱਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੀਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀਲੇ ਬਹਾਨੇ ਮੁਕ ਜਾਣ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਰਿੰਦੇ ਨੂੰ, ਸਸ਼ਤਰ ਪਕੜ ਕੇ ਵੰਗਾਰ ਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਲੇਛ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ 'ਖਾਲਸਾ' ਹੈ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਿਆਏ ਹੋਏ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ 'ਖਾਲਸਾ' ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਧੋਅ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਸੋਚਣੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਲੋਚਦਾ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਧੁਰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਕਹੇਗਾ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਾਂ ਦੀ ਦਿਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਦਾ ਹੀ ਨੇਕੀ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਜੋਤਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਹਨ, ਅਮਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੇ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਤੂ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥
ਨੈਣ ਮਹਿਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੯੪

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥
ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ੧ ॥
ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥ ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ
॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥
ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥
ਅੰਗ- ੩੩੮

ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰੇ ਆਇ ਮਿਲੁ
ਮੈ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਬਹੁਤੁ ਬੈਰਾਗਿਆ ਹਰਿ ਨੈਣ ਰਸਿ ਭਿੰਨੇ ॥
ਮੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ ਦਸਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਮਨੁ ਮੰਨੇ ॥
ਹਉ ਮੁਰਖੁ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਮੇ ॥
ਅੰਗ - ੪੪੯

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਬੇਲਾ, ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਇਲਾਕਾ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 19 ਜੂਨ 1665 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਿਲਾ ਨਿਆਸ ਰਖਾਇਆ, ਮੋਹੜੀ ਗੱਡੀ। 350 ਸਾਲ 19 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਅੱਜ 6 ਜੂਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 1984 ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਇਸ ਦਿਨ ਹੋਇਆ। ਕਿੰਨਿਆਂ ਰੂਹਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗਮਈ ਦਿਨ ਹੈ ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਰੂਹ ਫੂਕੀ ਜਦ ਕਿ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਸੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪਿਲਾਇਆ।

ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੀ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਤੋਰਿਆ। ਸੋ ਇਥੇ ਕਿੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਆਹ ਦਿਨ ਜਿਹੜੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ 350 ਸਾਲਾ ਅਵਸਰ ਸੰਗਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਸਬੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਅੰਗ- ੨੨

ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ, ਸਤਿਸੰਗ ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਮੰਤਰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਇਥੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿੱਡੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਬੰਧ ਜੋੜ ਦਿਤਾ -

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੪੧/੧

ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਂ ਸੀ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਬੜੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਤੱਕ, ਓਧਰ ਲੰਕਾ, ਸੰਗਲਾਦੀਪ, ਇਧਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਕਿੱਡੀ-ਕਿੱਡੀ ਦੂਰ ਤੱਕ, ਚੀਨ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਗਏ। ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉਤੇ ਭਾਗ ਲੱਗੇ ਤੇ ਉਹ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਜਿਹੜੀ ਚੱਲੀ ਸੀ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕਿ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀਆਂ, 52 ਪੀੜ੍ਹੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਆਉਂਦੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਦੀਨ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ

ਵਾਸਤੇ ਕੇਸੇਦਾਸ ਪੰਡਤ ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਆਏ, ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕੀ, ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸਲ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ -

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈਂ ਧਿਆਇ॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਇ ਸਹਾਇ। ਐਸੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸੀ ਉਹ ਦਸਵੰਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਿੱਖੀ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਦਸਵੰਧ ਹੁੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਐਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਭੇਟ ਹੋਏ ਤੇ ਕਿੱਡੀਆਂ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਇਥੇ ਹੋਈਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਸੰਦ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਣ ਕਾਰਨ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਐਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਵਰਤਾਅ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ-

ਜਤੁ ਤਤੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗੁ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਸਮਰਪਣ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਖੇਡ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਪਿਆਰ 'ਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰੀਂ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ -

ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਿ ਮੁਖੁ ਨ ਮੋੜੰਨਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਿਵਾਤਾ ਸਾਈ ॥

ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਵਦੇ ਕਚੇ ਬਿਰਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਕੱਚੇ, ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਵੇ ਨੇ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ 'ਚ ਪੜਤਾਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਸੰਦ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਮਿਤ ਦਿਤੀ ਭੇਟਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ, ਦਸਵੰਧ ਹੁਣ ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਖੰਡ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋਂ?

ਦੀਨ ਡੋਲ ਗਏ। ਕੇਸੇਦਾਸ ਨੈਣਾਦੇਵੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹਵਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸਲ ਇਹ ਚੰਡੀ, ਇਹ ਭਗਉਤੀ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਇਹੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ। ਇਹਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਉਤੇ ਪੰਜ ਉਤਰੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਇੱਕ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜ ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿਲ ਗਏ -

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥ (ਸਰਬ ਲੋਅ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿੱਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਖੇਡ ਵਰਤਾ ਦਿਤੀ-

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ॥

ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ॥

ਗੁਰ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ॥

ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ॥

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ॥

ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੪੧/੧

ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਬੰਧ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸੁਹੇਲਾ ਬਣਾਓ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫੇਰ ਆਪ

ਛਕਿਆ। ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਹਟਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਥਰ-ਥਰ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਅ-ਮ੍ਰਿਤ, ਮ੍ਰਿਤੂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਜੇ ਘੇਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਐ ਹੈ ਲੱਗਭੱਗ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ, ਮੁਲਖਈਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਤੋਂ ਤਾਂ ਡਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਖਾਲਸ ਬਣ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਕੀ ਡਰਨਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜਿਸ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ। ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਨਾਮ ਦਾ ਤਦ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਚਾਅ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਦਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਡਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਰਨ-ਮਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸੀ ਹੈ -

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥

ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਂ ਜਦੋਂ ਨਗਾਰੇ 'ਤੇ ਚੋਟ ਪਈ, ਯੁੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੇਰੇ 'ਚ ਬੈਠੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 1704 ਈ. ਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ 10 ਲੱਖ ਫੌਜ ਨੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਮੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਲੜਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲੜਦੈ, ਮਨੋ ਨਾਸ਼, ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਅ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੇ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ॥

ਮਤ ਹਰਿ ਪੁਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੭

ਚਾਅ ਕਿੰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ। ਇਹ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਦਿਤੀ ਜਿਹੜੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ, ਅੱਜ -

ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਛੁਟੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿੱਡੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਰਹਿਮਤਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ।

ਹੁਣ ਐਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਘੇਰਾ ਪਏ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ। ਧੋਖਾ, ਫਰੇਬ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ ਭੇਦ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਵਰਤੇ। ਆਟੇ ਦੀ ਗਊ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਗੀਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰਾਂ ਭਰਿਆ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਚਰੋ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਆਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ 6 ਤੇ 7 ਪੋਹ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਥੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਦਾਸ ਜੀ ਸਾਧੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਸੰਭਾਲੀ। ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੌਹਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸੀ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਸਭ ਕੁਛ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਆਹ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਉਹੀ ਹੋਇਆ, ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ, ਪਿਛੋਂ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵੱਡਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੇਜਿਆ। ਨਾਲ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਖੀਏ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰੋਕੋ ਤੇ ਆਪ

ਨੇ ਸਰਸਾ 'ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਲਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ, ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਿੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਫੇਰ ਉਥੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ-

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫

ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਨਿੱਜ ਅਨੰਦ 'ਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸਰਸਾ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਐਸੀ ਠਰਦੀ ਰਾਤ, ਠੰਢ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਬਰਸਾਤ; ਉਥੇ ਵੀ ਇਹ ਨੇਮ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ, ਸਰਸਾ ਨਦੀ 'ਤੇ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ? ਆਹ ਜਿੱਥੇ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੋਟਲੇ ਦਾ ਨਿਹੰਗ ਖਾਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਇਥੇ ਚਰਨ ਪਏ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਹਨ। ਆਪ ਅੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਵੀ ਕਿੱਡੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਰੂਹ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਿਛੋਂ, ਮੁਗਲ ਸਿਪਾਹੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਨਿਹੰਗ ਖਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੀਬਾ ਮੁਮਤਾਜ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰੀ ਆਬਰੂ, ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਮੇਰੀ ਅਣਖ, ਮੇਰੀ ਗ਼ੈਰਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਤੇ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਲੈਣ ਦੇਣੀ। ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਬੀਬੀ ਮੁਮਤਾਜ ਸੀ, 138 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਰਹੀ। ਜਿਥੇ ਆਹ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਬੜੀ ਸਾਹਿਬ, ਭੈਰੋਂ ਮਾਜਰੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਾਰਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਇਥੇ, ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਖੂਹ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਹ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ ਨਗਰ ਹੈ, ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਬੜਾ ਹੀ ਰਮਣੀਕ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਫੇਰ ਐਨੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ, ਬੀਬੀ ਮੁਮਤਾਜ ਨੇ ਉਥੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਹੈ ਪਿਆਰ। ਪਿਆਰ 'ਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸ ਬੀਬਾ ਨੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ

ਕਰਵਾਇਆ। ਆਪਣੇ ਅੱਬਾ ਜਾਨ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਮੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਮਤਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਆਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਸੋ ਐਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਸਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅੱਜ ਤਕ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸੰਕਟ ਆ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਨੇ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕੀਤਾ, ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਹੋਏ, ਨਹੀਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜਿਆ। ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਮੁੱਲ ਪਏ, ਆਪਾਂ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਬੀਬੀਆਂ, ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਿਤੇ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾਏ, ਜਿਉਂਦੇ ਅੱਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾੜੇ ਗਏ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਸਹਿ ਤੇ ਅਕਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਕਿੰਨੇ ਔਖੇ ਸਮੇਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘੇ। ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਿੱਤ ਮਹਿੰਮਾ। ਏਧਰੋਂ ਹੀ ਇਹ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ, ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨੀ ਵਰਗੇ, ਸਿਕੰਦਰ ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਆਏ। ਜੇ ਟੱਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਟਕੇ-ਟਕੇ 'ਤੇ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਸਾਡੀ ਆਬਰੂ, ਇੱਜ਼ਤ ਉਡਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੌਣ ਸੀ, ਖਾਲਸਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਐਸੀ ਰੂਹ ਭਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਡਰੈ ਜਿ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਾ ਧਰਮੀ ਵਿਗਸੇਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੮੪

'ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟਹਿ' ਉਹਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਵਾਸਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿਤੀ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ। ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੀ ਹੈ?

ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈ ਕਿਨ ਜਪਿਓ ਗੁਰੁ ਮੰਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਅਸਲ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਤੱਕ ਰੁਸਵਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਇਹ ਚਲੇ ਚਲੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੬੯੫

ਅੰਦਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਪਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਨਾਮ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਿਆਰ 'ਚ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਓ, ਜੋ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੁਗਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਕੰਮ ਆਉਣੀ ਹੈ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਥੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਰਾਤ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਨੀਂਦ 'ਚੋਂ ਜਾਗਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਾਂ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਈਏ, ਉਹਨੂੰ ਮੂਰਖਤਾਈ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ, ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਉਸੇ 'ਤੇ ਹੀ ਪਏ ਹਾਂ -

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੦੨

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ॥ ਅੰਗ- ੮੦੮

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਣਾ, ਉਹ ਮੂਰਖਤਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਲ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨੀਏ। ਠੀਕ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭਾਣਾ ਹੈ -

ਨਾ ਕੇ ਮੂਰਖੁ ਨਾ ਕੇ ਸਿਆਣਾ ॥

ਵਰਤੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੯੮

ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਾਣ-ਜਾਣ 'ਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਆਓ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅੰਤਰਆਤਮੇ, ਜੋ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੁਗਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰੀਏ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ।

ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੁ ਮਹਿ ਸਾਕਾ।

ਬਚਿਤੁ ਨਾਟਕ

ਕਾਰਨ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ -

ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ।

ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੁ ਮਹਿ ਸਾਕਾ।

ਸਾਧਨਿਹੇਤਿ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ।

ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ।

ਬਚਿਤੁ ਨਾਟਕ

ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਦਿਨ ਇਕੱਲਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਨਾ ਇਕੱਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਾਸਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਦਿਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਕ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੇਗਾਨੇ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਬਦਲਾ ਭਾਲਦੇ ਸੀ, ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰਖਦੇ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਦੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਬਣਦੇ, ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਬਵੰਜਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਮਰ ਕੈਦ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਗੱਦੀਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਪਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੀਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਤਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਘਿਰਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮਾੜਾ, ਰਾਜ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਮਦਦ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹਰ ਸੰਕਟ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਿਹੰਗ ਖਾਨ ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾ ਕੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਇਕੋਟ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਮੀਰ ਕੱਲਾ ਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਨਵਾਬ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫੜਾ ਦੇ, ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ੁਰਅੱਤ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰ ਲਵੇ। ਇਹ ਓਹੀ ਸੀਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਮਾੜੇ ਸੀਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜੇ ਗੁਣ ਨੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਨੇ। ਬੰਦਾ ਜਿੱਥੇ ਚੰਗਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਮ ਕੌਮ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਦੋ-ਚਾਰ-ਦੱਸ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਤੇ ਉਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੋ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ।

ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਆਗਮਨ ਦਿਵਸ 2 ਜਨਵਰੀ 2020)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੋਂ ਜੋ ਧਾਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਹਰੇਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮੰਗ ਹੈ। ਕਾਮਲ ਮਾਨੁੱਖ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮਿਲ ਕੇ ਚਲਣਾ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਕੱਲੀ ਭਗਤੀ ਕਾਇਰਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਦਮਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕੱਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਰਬਾਦੀ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੀ ਉੱਤਮ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ - ਭਗਤੀ ਹੀ ਉਹ ਸੋਮਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਧੁਰਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਹੋ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਸਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਦੇਗ ਅਤੇ ਤੇਗ, ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ, ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ, ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ, ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਿਚ, ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਝਲਕ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਮਨ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧੰਨ ਜੀਓ ਤਿਹ ਕੇ ਜਗ ਮੈ ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ
ਚਿਤ ਸੈਂ ਜੁਧ ਬਿਚਾਰੈ॥

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਰਚਨਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਘੜਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਅਤੇ ਮਰਦ ਅਗੰਮੜੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ, ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ, ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰ, ਮਹਾਨ ਤੇਜਸਵੀ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸਰੋਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ -

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਅਜਿਹੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸੰਕਲਪ ਅਧੀਨ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਧਰਮ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯੁੱਧ, ਜ਼ਰ, ਜੋਰੂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਭੀ ਯੁੱਧ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ, ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਵਰਣ-ਵੰਡ, ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕੁਕਰਮੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਵਤਾਰ-ਪੂਜ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੂਜਨੀਕ ਲੋਕ-ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਬੀਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਯੁੱਧ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਥਾ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਕੀ, ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ॥

ਅਵਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਹਿ ਕਿਛੁ, ਧਰਮ-ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ॥

ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਕਥਾ, ਸਵੈ-ਜੀਵਨ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ) ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋ ਆਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ -

1. ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ, ਸੰਤ ਉਭਾਰਨ
2. ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ

ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਠੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਸਾਂਝੀ ਝਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਿਤ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ -

ਹਮ ਇਹ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੇ ਆਏ

ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ।

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੋ

ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਅਨਿ ਪਕਰਿ ਪਛਾਰੋ॥

ਇਹ ਦੋ-ਧਾਰਾ ਕਰਮ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਰਾਜਸੀ ਨੇਤਾ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੋਖੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਚ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਜੋ ਜੋ ਭਏ ਪਹਿਲ ਅਵਤਾਰਾ
ਆਪੁ ਆਪੁਨ ਤਿਨ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ
ਪ੍ਰਭ ਦੋਖੀ ਕੋਈ ਨ ਬਿਦਾਰਾ
ਧਰਮ ਕਰਨ ਕੇ ਗੁਰੁ ਨ ਡਾਰਾ॥

'ਧਰਮ ਦਾ ਪਰਸਾਰ' ਅਤੇ 'ਅਧਰਮ ਦਾ ਪਰਿਹਾਰ' ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ -

ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੇ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ
ਕਬਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕੁ ਹਟਾਇ॥

ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚਣੌਤੀ ਨੇ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੰਕਾਰ, ਤੁਅਸਬ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠਲੂ ਪਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਜੁਲਮ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਉਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਦੀ ਸਤਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਖਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧੇ - ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਹ ਅਤਿਆਚਾਰ ਟੀਸੀ ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਤੇ ਉਚੇਚੇ ਟੈਕਸ, ਘੋੜੇ ਜਾਂ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਪਾਖੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਉਹਾਰ, ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ ਭੇਟ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਹਨ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਦੀਆਂ ਮੂੰਹ-ਬੋਲਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਇਸ ਜੁਲਮ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਸੀ। ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਦਿਤੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾਲ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੇ ਧਾਰਨੀਆਂ ਦਾ ਯਖ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਖੌਲ ਉਠੇਗਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਨਾ ਆਈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਪਲੀਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਕੇ ਮਸੀਤਾਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਸੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਏ ਤੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੀਂਹ ਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਕਹਿ

ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਰੋਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਸੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਮਾਨਵਵਾਦ, ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਖਿਆਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖ-ਲਹਿਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਜੂਝਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋ ਚਣੌਤੀਆਂ ਸਨ - ਪਹਿਲੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਜਬਰ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠਲ ਪਾਉਣੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਦੂਜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਅਤੇ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਨੀਵੀਆਂ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਛੂਤ-ਛਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਛੂਤ-ਛਾਤ, ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ, ਪਾਖੰਡ, ਦੰਭ ਅਤੇ ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਨੇ ਨੀਵੇਂ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਬਣਾ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਸੂਦਰ ਕੇਵਲ ਗੰਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਕੇਵਲ ਖਤਰੀ ਦਾ ਧਰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਖਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਅਧੋਗਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਜਾਂ ਖਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਮਲੀ ਰੋਸ ਵਿਖਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ, ਰਜਵਾੜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਖਤਰੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਰੋਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਵੱਧ ਰਹੇ ਰਾਜਸੀ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਰਕਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਦਲਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰਕੇ

ਆਪ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਥੇਬੰਧ ਕੀਤੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਹੀਂ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। 'ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ।' ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸੀ। ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਹੀ ਪਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋਵੇ। ਨਵੇਂ ਸਾਜੇ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਜਿਥੇ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਜਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ, ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਛੂਆਛਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦਿਤਾ। ਜਾਤ ਜਨਮ ਦੀ ਘਾਤਕ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਬੰਸ ਦਾ ਵਾਰਸ ਬਣਾਇਆ। ਹਰੇਕ ਨਵੇਂ ਸਜੇ ਸਿੰਘ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਤ, ਬੰਸ ਜਾਂ ਬਰਾਦਰੀ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਮਾਤਾ ਹੋਣਗੇ। ਸਭ ਦਾ ਜਨਮ-ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸਭ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਇਕ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸਭਨਾ ਇਕੋ ਸੰਬੋਧਨੀ ਜੈਕਾਰਾ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫਤਹਿ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸੀ-

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਮਾਣ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਚੇਲੇ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਮਨ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਵਹਿ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਮਰਦ ਅਗੰਮਤਾ ਵਰਿਆਮ ਅਕੇਲਾ
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ॥

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰਥਕ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਲਾਮੀ ਕੱਟਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸੈਨਿਕ ਤੋਰ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਏ। ਝੂਲਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰੇ, ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਸ਼ਸਤਰ, ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਬਣੇ।

ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਲਾਈਆਂ ਸਭ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋੜ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਖਾਲਸਾ ਬਾਹਰੀ ਫਰੇਬ ਜਾਲ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਅੰਦਰ ਨਵਾਂ ਸ੍ਵੈ-ਮਾਨ ਅਤੇ ਅਣਖ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਖਾ ਬਣਨ ਯੋਗ ਹੋ ਨਿਤਰਿਆ।

ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਦੇ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਸ੍ਵੈਮਾਨ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਜਾਲਮਾਂ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲਾਖਾ ਹੋਣ ਲਈ ਇਹ ਆਵੱਸ਼ਕ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ ਉਸ ਸਰੂਪ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਬਲਵਾਨਤਾ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਰਬ ਲੋਹੀ, ਬੀਰ-ਰਸੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼। ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਰਨਮ 'ਜੈ ਤੇਗੋ' ਸੀ -

ਖਗ! ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੰ, ਖਲ ਦਲ ਖੰਡੰ
ਅਤਿ ਰਣ ਮੰਡੰ, ਵਰ ਬੰਡੰ।
ਭਜ ਦੰਡ ਅਖੰਡੰ, ਤੇਜ ਪੁਚੰਡੰ
ਜੋਤਿ ਅਮੰਡੰ, ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਭੰ।
ਸੁਖ ਸੰਤਾ ਕਰਣੰ, ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਣੰ
ਕਿਲ ਬਿਖ ਹਰਣੰ, ਅਸ ਸਰਣੰ।
ਜੈ ਜੈ ਜਗ ਕਾਰਣ, ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਬਾਰਣ
ਮਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੰ ਜੈ ਤੇਗੋ॥

ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਯਾਚਨਾ ਵੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਭੀ ਰਹੇ, ਸੁਭ ਕਰਮ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ-ਅਮਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆ ਬਣੇ, ਮੈਂ ਰਣ-ਤੱਤ ਵਿਚ ਜੂਝ ਕੇ ਵੀਰਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ। ਇਹੋ ਅਮਲ ਹਰ ਸਿੰਘ, ਹਰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ -

ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ,
ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ॥
ਨਾ ਡਰੋਂ ਅਰੁ ਸੇ ਜਬ ਜਾਏ ਲਰੋਂ
ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋਂ।
ਅਰ ਸਿਖ ਹੋਂ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨਿ ਕੋ,
ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਣ ਤਉ ਉਚਰੋਂ॥
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਧਾਨ ਬਨੈ
ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਮੈਂ ਤਬੁ ਜੂਝ ਮਰੋਂ॥ (ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-47)

ਨੀਂਦ

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸੁੱਤੇ ਸਨ ਖੂਬ ਛਕ ਕੇ, ਨੀਂਦ ਗੂੜ੍ਹੀ ਪੈ ਗਈ, ਪਰ ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਦੋ ਕਾਲੇ ਬਿੱਲੇ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ ਘੂਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਧਰੋਂ ਅਜੇ ਕੁਝ ਸੋਚ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੱਰਰ ਕਰਦਾ ਇਕ ਤੀਰ ਕੰਨ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਤ੍ਰਬੁਕੇ ਤੇ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਡਿਉੜੀ ਹੈ, ਨਾ ਦਲਾਨ ਹੈ; ਨਾ ਵਿਹੜਾ, ਨਾ ਸੱਪ ਹਨ, ਨਾ ਸ਼ੇਰ, ਨਾ ਬਿੱਲੇ, ਨਾ ਪਕਵਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਪ੍ਰੋਸਨ ਹਾਰੀਆਂ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਕਮਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੇ ਨਗਾਂ ਦੀ ਜੜਤਕਾਰੀ ਹੈ, ਛੱਤ ਪਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਫਰਸ਼ ਕੀਮਤੀ ਗਲੀਚਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕ ਮਚਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਬੜੀ ਸੂਖਮ ਕਿਸਮ ਦੀ। ਆਪ ਉੱਠ ਬੈਠੇ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਤੱਕਿਆ, ਆਹ! ਜਗਤ ਵਿਚ ਲੋਕ ਕੈਸੇ-ਕੈਸੇ ਸੁਖੀ ਹਨ, ਭਗਵੰਤ ਨੇ ਕੈਸੇ-ਕੈਸੇ ਸਮਾਨ ਆਰਾਮ ਦੇ ਬਣਾਏ ਤੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ! ਪਰ ਹੈਂ ਜਗਮਗਾਹਟ ਕੈਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰੇ ਸੁੱਤਾ ਸਾਂ, ਇਥੇ ਇਹ ਝਾੜ ਫਾਨੂਸ ਲਟਲਟ ਬਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਓਹੋ ਹੋ! ਮੈਂ ਮੁੱਠਾ ਗਿਆ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜੇ ਮੈਂ ਸਾਇਤ ਦੇ ਸਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਆਸਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਕੇ ਕਰਸਾਂ, ਰਾਹ ਕਿੰਵ ਲੱਭਸਾਂ? ਚੱਲ ਮਨਾ ਉੱਠ ਆਪਣੀ ਉਜਾੜ ਭਾਲੀਏ। ਕਰਤਾਰ, ਨਿਰੰਕਾਰ।

ਮਨ ਮੋਹਿਤ

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੇ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨਾ ਆਵੈ ਨਾਉ॥

ਆਪ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਨੂੰ ਟੁਰੇ, ਚਾਣਚੱਕ ਜ਼ਿਮੀ ਤੋਂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਠੀ ਤੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੋਲੀ, ਹੁਕਮ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਰਸਤਾ ਦੱਸੋ ਅਸਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਕਿੱਥੇ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਆਪਣੀ ਉਜਾੜ ਨੂੰ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਕਰਨ ਕੀਹ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪਾਸ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਏਥੇ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ।

ਮਰਦਾਨਾ - ਆ ਤਾਂ ਜਾਣਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਜੁ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਮੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਰਦਪਾਲ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣ ਆਉਣਗੇ। (ਤ੍ਰਬੁਕ ਕੇ) ਕਿਤੇ ਆ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਏ?

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਆਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਆਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਪੈਣਗੇ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਜਾਓ, ਇਸ ਹਨੁਰੇ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਪਏ ਹੱਡ ਗੋਡੇ ਭਨਾਓਗੇ, ਏਥੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਏ ਰਹੋ ਏਥੇ, ਐਸੇ ਸੁਖ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਬਹੁਤ ਚਿੱਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਰਾਤ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਓ।

ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ) - ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ?

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਮੈਂ ਦਾਸੀ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਮੈਂ ਇਕ ਰਾਜ ਰਾਣੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਸੁਖ ਜਦ ਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀ, ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਐਸਾ ਸੁਖ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੋਊ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੁਛ ਪੋਹੀਆਂ। ਕਿੱਥੇ ਤਲਵੰਡੀ, ਕਿੱਥੇ ਢਾਕਾ, ਪੈਦਲ ਸਫਰ। ਦੁੱਖ, ਭੁੱਖ, ਥਕਾਨ, ਧੁੱਪਾਂ ਦੇ ਕੜਾਕੇ, ਮੀਂਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਾਟੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਜੱਫਰ ਯਾਦ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਕਲੇਜਾ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਦੇ ਹੰਝੂ ਭੀ ਭਰ ਆਏ, ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ; ਭਲਾ ਐਨੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਕੋਈ ਰੱਜ ਕੇ ਸੈਂ ਲਵੇ, ਦੋ ਦਿਨ ਪੇਟ ਭਰ ਅੰਨ ਹੀ ਖਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੀਹ ਪਾਪ ਹੈ? ਮੰਨਿਆਂ ਅਸੀਂ ਭਗਵੰਤ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹਰਕਾਰੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਹਰਕਾਰਾ ਬੀ ਤਾਂ ਹੀ ਡਾਕ ਲੈ ਕੇ ਭੱਜੇਗਾ ਨਾ ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨੌ ਬਰ ਨੌ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ। ਜੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਡਾਕ ਕੌਣ ਚੁੱਕ ਕੇ ਟੁਰੇਗਾ। ਥਕਾਨ ਮਗਰੋਂ ਨਿਰਾ ਆਰਾਮ ਤਾਂ ਅਣਦੋਸ਼ਾ ਸੁਖ ਹੈ। ਦੋ ਦਿਨ ਤੇ ਹਿਕ ਰਾਤ ਮਗਰੋਂ

ਸੈਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਪੇਟ ਭਰ ਅੰਨ ਪਾ ਲੈਣਾ। ਹਾਂ ਜੀ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ - 'ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦ ਗਵਾਇਆ।'

ਹੁਣ ਦੇਖਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਆਨੰਦ, ਸੁਆਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਸ ਬੀ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾ ਹੋਸੀ। ਠੀਕ ਹੈ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਇਕ ਰਾਤ ਹੀ ਸਹੀ, ਕੱਟ ਲਈਏ, ਸਵੇਰੇ ਚੱਲ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਮਰਦਾਨਾ (ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ) - ਕਾਕੀ, ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਏਥੇ ਸੈ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖੇਚਲ ਤਾਂ ਨਾ ਵਾਪਰੇਗੀ, ਅੱਗੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਬਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਨਹੀਂ ਜੀ! ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੁੱਤੇ ਰਹੋ ਤੇ ਜੋ ਚਾਹੋ ਛਕੋ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅਤਿਥੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਛੇੜ੍ਹ ਹੈ, ਡਰ ਤਾਂ ਜੋ ਸੀ ਸੋ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਦਾਨੇ ਹੋ।

ਮਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮ

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥

ਮਰਦਾਨਾ ਫੇਰ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਟੁਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀਂ। ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਸਾਨੇ? ਮੈਂ ਦੇ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈਣ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਜਲਾਲ ਦੀ ਕਿੱਥੇ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਸੀ? ਭਲਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪੁੰਨਆਰਥੀ ਛੇੜ੍ਹ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਾਂਗਾ ਤੇ ਕਿਤੇ ਲੋੜ ਜਲਾਲ ਵਿਰਤੀ ਦੀ ਵੀ ਪਵੇਗੀ? ਵਡੇ ਜੁ ਹੋਏ, ਮੱਤ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਮਤਾਂ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਪਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਜੰਤਰਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਹੁੰ! ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੋਊ? ਓਹ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹਨ, ਓਹ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਓਇ ਡੂੰਮਾਂ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਟਹਿਲੂਆ! ਓਹ ਤਾਂ ਓਹੋ ਹਨ, ਓਹੋ। ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ? ਉਡੀਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੀ ਇਕ ਡੋਬ ਪੈ ਗਿਆ ਅਰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੇਸੁਖ ਜੇਹੇ ਟਿਕੇ ਰਹੇ। ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਭਾਰੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਗਈ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ ਨੂੰ ਗੰਢ ਪੈ ਗਈ, ਆਓ ਵੇ ਕੋਈ ਰੱਖੇ ਵੇ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਵਲ ਪੈ ਗਿਆ ਜੇ। ਓਇ ਮਿਰਾਸੀ! ਤੇਰਾ ਸੜੇ ਪੇਟ, ਆਪੇ ਖਾ ਗਿਓਂ ਰੱਜ ਕੇ। ਖਾ ਗਿਓਂ ਫੇਰ ਸੌਂ ਗਿਓਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਭੁੱਲਿਆ ਤੇ ਭਟਕਿਆ! ਜੇ ਤੈਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ,

ਅੰਨ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਭਜਦੇਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨੂੰ ਖੁਲਾਉਂਦੇ, ਫੇਰ ਜੋ ਬਚਦਾ ਆਪ ਖਾਂਦੇਂ, ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਕੀਹ? ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰ ਆਉਂਦਾ। ਸੋ ਸਹੀ ਹੋ ਗਿਆ; ਹੇ ਮਨਾਂ! ਕਿ ਤੈਂ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਜਾਵਾਂ? ਕੀ ਪੱਜ ਪਾਵਾਂ ਤੇ ਆਖਾਂ ਕੀ ਵਰਤੀ? ਕੀ ਵਰਤੀ, ਜੋ ਵਰਤੀ ਸੋ ਵਰਤੀ। ਆਖਸਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਮੁਰਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ, ਤੂੰ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਮੈਂ 'ਮਰਦਾਨਾ' ਜਦੋਂ ਹੂੰ ਬਾਹਰ ਤਦੋਂ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ, ਮੇਰਾ ਕੀ ਤਾਣ ਤੇ ਕੀ ਜ਼ੋਰ? ਤੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਜੀ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵਸਦਾ ਹੈਂ, ਓਹ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੱਲਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਉਹੋ ਬੱਸ, ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਤਾਰ ਢਿੱਲੀ। ਜੋ ਉਹ ਸਮਝ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਓਹ ਤੇਰੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਤੂੰ ਹੈਂ, ਬਖਸ਼ਦ ਹੈਂ, ਬਖਸ਼ ਲੈ ਤੇ ਫੇਰ ਲੜ ਲਾ ਲੈ।

ਜਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨੈਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਅਰ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਛਮਾ ਛਮ ਹੰਝੂ ਕਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਦਾਸੀ ਭੀ ਤੱਕਦੀ ਰਹੀ, ਜਦ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਬੋਲੀ, ਮੈਂ ਸਦਕੇ! ਆਪ ਰੁੰਨੇ ਕਿਉਂ ਹੋ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਕੁਛ ਨਹੀਂ, (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ) ਫੇਰ ਓਇ ਮੂਰਖਾ ਮਰ ਜਾਣਿਆਂ। ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾਈ, ਸਦਾ ਆਪਣਾ ਜਜਮਾਨ ਹੀ ਜਾਣਿਆ। ਭੁੱਲਿਆ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭੁੱਖ? ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨੇ ਸਤਾਇਆ ਹੈ? ਕਦੇ ਪੂਰਨ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਤੂੰ ਪਾਪੀ ਹੈਂ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚ ਸੋਚੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਭੁੱਖਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ। ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਰੱਬ ਦੇ ਸਲਾਹੁਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਬਿਯ ਭੁੱਖ ਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਸਰਬੱਗ ਨੂੰ ਅਪੱਗ ਕਿਉਂ ਜਾਤਾ? ਤੂੰ ਸਦਾ ਰੱਜੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਕਿਉਂ ਜਾਤਾ? ਤੂੰ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦ ਕਿਉਂ ਸੋਚਿਆ? ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਅੰਧ ਹੈਂ, ਉਥੇ ਨਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਨਾ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਸਦਾ ਇਕ ਉੱਚੇ ਸੁਖ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਪਰ ਬਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਬੇ ਚਾਹ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਚਾਹ ਹੈ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਲੋੜਵੰਦ ਹੈਂ, ਜੀਵ ਹੈਂ, ਬਈ ਤੂੰ ਘੁੱਸਾ ਹੀ ਘੁੱਸਾ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੀਤ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਤੇਰੇ ਸੰਘੋਂ ਰੋਟੀ ਨਾ ਲਹਿੰਦੀ। ਨਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰਾ ਭੁੱਖਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਛਕਦਿਆਂ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ

ਤੇਰੇ ਸੰਘੋਂ ਗਰਾਹੀਂ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਅਕਲ ਸੁੱਝ ਪਈ ਹੈ; ਦੇਖਿਆ ਈ ਅਕਲ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਆਈ ਹੈ? ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ ਨੂੰ ਵਲ ਪਾਯਾ ਤੇ ਹੁਣ ਵਲ ਕੱਢਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਵਲ ਪਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਕਲ ਦੀ ਐਨਕ ਲਾ-ਲਾ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਸਦਾ ਰੱਜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਂਘ ਨਾ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਆਤਮ ਰਾਮ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਠੀਕ, ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਚ, ਦਰੁੱਸਤ ਗੱਲ, ਸੱਚ, ਨਿਰਾ ਸੱਚ, ਪਰ ਭੋਲਿਆ! ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਿੱਥੇ ਗਈ? ਉਹ ਤਾਂ ਬੇਲੋੜ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੇਲੋੜ ਕਦ ਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਤੂੰ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਭੋਰਾ, ਤੈਥੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਕਿਵੇਂ ਗਈ? ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਛੱਪਰ ਇਸ ਸੁੰਢੀ ਸੇਜ, ਅੱਗ ਲੱਗਣੀ ਪਲੰਘੜੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਗਏ? ਮਨਾਂ! ਨਾ ਦੇਹ ਧੋਖੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਅਪੂਰਨ ਹਾਂ ਤੇ ਜੁੜਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ, ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ ਵਲ ਤੇ ਲਓ ਬਈ ਆ ਗਏ ਅਕਲ ਹੁਰੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਹੇ ਮਨ! ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਦੇਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ ਮੁੱਠਾ, ਚੱਲ ਹੁਜਤੀ ਮਨਾਂ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉੱਠ!

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਰੋ ਰਹੇ ਹੋ; ਚਿੱਤ ਦੀ ਬਿਥਾ ਦਸਦੇ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਕਹੋ ਤਾਂ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਲਾਯਾ, ਆਪ ਖਾ ਕੇ ਗਾਫਲ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਤ੍ਰੀਮਤ-ਬੱਸ, ਵਾਹ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਐਸਾ ਨਿਕੰਮਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੋਜਨ ਆਯਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਦਯਾਨ ਵਿਚ ਥਾਲ ਪਰੋਸ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਤੱਕਿਆ, ਫੇਰ ਤੱਕਿਆ, ਫੇਰ ਚਿੱਤ ਖਿੜ ਆਇਆ ਕਿ ਅਤਿੱਥੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਦਾਰੂ ਕਰ ਲਵੇ। ਧੰਨ ਅਤਿੱਥੀ ਸੇਵਾ, ਧੰਨ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ! ਲੈ ਬਈ ਮਨਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋ, ਚੱਲ ਮਖੌਲ ਮਾਰਾਂਗੇ, ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਰਤਾ ਉਰੇ ਖੜੋ ਕੇ ਮਰਾਸੀ ਬਣ ਕੇ ਜੁਗਤਾਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਕਹਾਂਗੇ ਲਓ ਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਖੁਲਾਂਦੇ ਹੋ, ਅੱਜ ਅਸਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕੈਸਾ ਸੁਆਦੀ ਥਾਲ ਘੱਲਿਆ? ਉਹ ਹੱਸਣਗੇ, ਅਸੀਂ ਦੋ ਹੋਰ ਫਬਦੀਆਂ ਕਹਾਂਗੇ, ਮੌਜੂ ਹਊ! ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਓਇ ਕੀ ਆਖਿਆ ਈ? ਤੂੰ ਮਖੌਲ ਤਾਂ ਕਰੇਗਾ, ਪਰ ਕਹੇਗਾ; ਅਸਾਂ ਘੱਲਿਆ ਸੀ? ਮਖੌਲ ਖੇੜੇ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਝੂਠ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ? ਫੇਰ ਮਾਲਕ ਨਾਲ!

ਧੰਨ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੇਰਾ ਧੰਨ ਹੈ ਮਨ। ਤੂੰ ਖੁੱਟਰ ਹੈਂ, ਤੇਰਾ ਕੌਣ ਵਿਸਾਹ ਕਰੇ? ਅੱਛਾ ਬਈ ਅਸੀਂ ਉਰੇ ਹਾਂ ਪਰ ਲੜ ਪੂਰੇ ਦੇ ਲੱਗੇ ਹਾਂ, ਬੱਸ ਏਹੋ ਇਕ ਟੇਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੇਹਾ ਹਾਂ ਤੇਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਲੋਕ ਕੇਡੇ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਐਸੇ ਭਗਤ ਜਨ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਉਪਦਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੇਟਣ ਆਇਆ ਹੈ! ਦੇਖੋ ਇਧਰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਧਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿੰਨਾ ਆਦਰ ਹੈ! "ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਵੱਸੀ" ਅਚਾਨਕ ਏਹ ਸ਼ਬਦ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਪਏ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੁਣ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਘਬਰਾ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ) ਪਿਆਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਕੀਕੂੰ ਰਹਾਂ? ਬਈ ਮੇਰੇ ਪਰ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੈਣ ਦਿਆਂ ਤੇ ਆਖਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਬ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਪ੍ਰੇਰਕ ਪਾਲਣਹਾਰ, ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਤੇ ਰੱਖਕ ਉਹੋ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਣੇ ਸਿਰ ਰਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਦਾਤੇ ਦੇ ਫਾਹੇ ਨਾ ਫਸ ਜਾਵਾਂ ਜੋ ਆਪ ਮੰਗਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਇਹ ਬੀ ਨਾਸੁਕਰੀ ਹੋ ਜਾਊ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਉਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਤਗਯ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ ਹੋਊ। ਕਿਵੇਂ ਜਲਾਲ ਤੇ ਰਹਾਂ?

"ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਖਮ ਕਲਾ ਰਾਗ ਦੀ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਚੰਨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਲਾਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਅਕਸ ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਬਹੀਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਖੇਲੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਅਜ ਕੀਹ ਅਰਥ ਸੀ? ਮਰਦਾਨਾ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

ਅਮਲ

ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗਣ ਬਾਦਿ ਹਹਿ ਸਭਿ ਸੀਗਾਰ ਵਿਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੯

ਹੁਣ ਇਕ ਸੁਨਿਸਰੀ ਚੌਂਕੀ ਵਿਛ ਗਈ, ਇਸ ਪਰ ਖਨੀਫ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਵਿਛ ਗਿਆ, ਉੱਪਰ ਇਕ ਸੁਰਾਹੀ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਧਰੀ ਗਈ, ਨਾਲ ਇਕ ਪਿਆਰੀ ਆ ਗਈ, ਦੋ ਇਕ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀਆਂ, ਕੋਈ ਦਸ-ਦਸ ਬਰਸ ਦੇ, ਆ ਗਏ -

ਮਹਾਰਾਜ! ਥਕਤ ਹੋ, ਛਕੋ।

ਮਰਦਾਨਾ-ਕੀ ਹੈ?

ਬੱਚੇ-ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਰਸ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਆਯਾ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ - ਰਸ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਚੁਆਇਆ ਹੋਯਾ?

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 44 ਤੇ)

ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 15

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ)

ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ ॥(ਅੰਗ-612)

ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਛੱਡ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈਣਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ
ਇਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ।

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੫

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪੁੱਜਣ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੇ ਆਦਰ ਸਾਹਿਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹਰ ਥਾਂ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਸਥਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਉਂਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਨਾਲ ਬਚਨ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸਬਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ - **'ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥'** ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ। ਇਸ ਸਦੀਵੀ ਅਸੂਲ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਹਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਬੇਬੇ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀ।

ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਭੈਣ (ਬੇਬੇ) ਨਾਨਕੀ ਜੋ ਬੋਲੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪ ਪਰਚੇ ਰਹੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ। ਜੇ ਕੁਝ ਅੰਨ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਚਾਹੋ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਾਹੋ, ਵਰਤੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਧਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ

ਖਚਿਤ ਨਾ ਹੋਵੋ। ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕੰਮਾਂ/ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ, ਕਮਲ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਤਨੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੋਲੇ ਕਿ ਭੈਣ ਜੀ! ਸੁਣੋ! ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਫਸਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਨ (ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ) ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਕਮਾਏ ਧਨ ਨਾਲ ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਹੱਥੀਂ ਕੱਪੜਾ ਆਦਿਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਜਨ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਸਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣੀ। ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਦਲਿਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹਾ ਬਚਨ ਮੇੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਕੱਢਣੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿਵਾ ਦੇਵਾਂ।

ਸੁਣਦੀ ਸਾਰ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ, ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਵੀ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ

ਸਾਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖੇ ਪੱਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਅਗੰਮੀ ਰਮਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਲੇਖੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਲਈ ਭੇਜਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਨਿਭਾਏਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਇਹ ਕਿਰਤ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਬਿਰਧ ਹੈ ਉਹ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਸਨੇਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਮਾਮ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਤੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ -

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੧

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ
ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥੧॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ
ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- 403

ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਚਾਰ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾ ਸਕੋਗੇ। ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਚੱਲੀਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ। ਹੁਣ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ, ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ-ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਵਾਬ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਬੱਚੇ - ਅਨ-ਚੁਆਇਆ।
ਮਰਦਾਨਾ (ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ) - ਕੁਛ ਨਸ਼ਾ ਹੈ?
ਬੱਚੇ - ਨਹੀਂ ਸਰੂਰ ਹੈ।

ਇਤੁ ਮਦਿ ਪੀਤੈ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਤੇ ਖਟੀਅਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੩

ਇਹ ਵਾਕ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਪਏ। ਠੀਕ ਹੈ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਇਹ ਅਤਿੱਥ ਸੇਵਾ ਦਾ ਛੇੜ੍ਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਠੱਗ ਦਾ ਘਰ ਹੈ? ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਭਗਤੀ ਕੇਹੀ ਤੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਤੁਕਾਏ ਰਸ ਕਾਹਦੇ? ਬਚ, ਮੂਰਖਾ! ਬਚ। ਚੱਲੀਊ ਸਾਰੀ ਖੇਪ। ਪਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੀਹ ਜੋੜ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਮੇਰੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਦਿਤੇਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ।' ਇਹ ਤਾਂ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਜਨਮ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਨਿਆਮਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਖਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਬਣ-ਬਣ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੂਰ! ਸਰੂਰ! ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਸ਼ਾ? ਨਹੀਂ, ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਨਸ਼ਾ। ਸਰੂਰ ਤਾਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ? ਹੈਂ, ਪਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਖਬਰੇ ਨੀਂਦ ਆਉ। ਨਹੀਂ ਬਈ ਅੱਗੇ ਹੀ ਬੜੀ ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਹੰਭਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਠੋ ਤੇ ਟੁਰ ਪਏ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਭੋਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੇ। ਕਿੱਥੇ ਟੁਰ ਪਏ ਹੋ? ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੰਢ ਆਏ ਹੋ, ਇੱਥੇ ਟਿਕੋ, ਏਥੇ ਗੱਦੀ ਬਣਾਓ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਰੰਗੇ ਤੇ ਦੂਰ ਦੇਸੀਂ ਘੱਲੋ, ਆਪ ਏਥੇ ਆਰਾਮ ਕਰੋ।

ਮਰਦਾਨਾ - ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਚਿੱਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਤੰਗੀ ਦੇਣੀ ਚੰਗੀ ਹੈ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਨਹੀਂ, ਪਰ ਏਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਖ ਕੇ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਮਤ - ਸ਼ਰਾਬ ਕਿੱਥੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਮੁਨੱਕੇ ਦਾ ਰਸ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਫਕੀਰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਨੱਕਾ ਲਿਆ, ਦੁਪਹਿਰ ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ਮਲ ਕੇ ਨਚੋੜ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ, ਇਹ ਥਕੇਵੇਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਸ਼ਾ ਕਾਹਦਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿੱਥੇ?

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-52)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩
ਕਿਸੁ ਹਉ ਸੇਵੀ, ਕਿਆ ਜਪੁ ਕਰੀ
ਸਤਗੁਰ ਪੂਛਉ ਜਾਇ॥

ਹੇ ਮਨਾ! ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਿ=ਜਾ ਕੇ ਪੂਛਉ=ਪੁੱਛਣਾ ਕਰ ਕਿ ਹਉ=ਮੈਂ ਕਿਸੁ ਦੀ ਸੇਵੀ=ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕਿਆ=ਕਿਹੜਾ ਜਪੁ=ਜਾਪ ਕਰੀ=ਕਰਾਂ? ਅਤੇ ਫੇਰ -

ਸਤਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਈ
ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ॥

ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚਹੁ=ਅੰਦਰੋਂ ਆਪੁ=ਆਪਾ ਭਾਵ ਗਵਾਇ=ਗਵਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਾ=ਦਾ ਭਾਣਾ=ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਈ=ਲੈਣਾ ਕਰੀਂ।

ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ
ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥

ਏਹਾ=ਇਹੋ ਹੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੇਵਾ=ਟਹਿਲ ਤੇ ਚਾਕਰੀ=ਨੌਕਰੀ ਹੈ ਵਾ: ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਚਾਕਰੀ=ਚਾਅ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰ ਸਫਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਆਇ=ਆ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਚਾਕਰੀ ਹੈ।

ਨਾਮੈ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਇ॥੧॥

ਫੇਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਾਂ ਸੇ ਸਚੈ ਸਬਦਿ=ਸੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲੋਕ, ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਹਾਇ=ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ -

ਮਨ ਮੇਰੇ, ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੁ ਹਰਿ ਚੇਤਿ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਾ: ਦਿਨ ਰਾਤ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਾਗ ਕੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੇਤਿ ਚੇਤੇ ਕਰ।

ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿ ਲੈ
ਕੂੰਜ ਪੜੈਗੀ ਖੇਤਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੇ ਮਨ! ਆਪਣੀ ਇਹ ਜਵਾਨੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਕੂੰਜ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਰੂਪ ਖੇਤੀ

ਉਤੇ ਪੜੈਗੀ=ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਵਾ: ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਪਰਉਪਕਾਰ 'ਚ ਲਾ ਕੇ ਸਫਲਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਿਵਾਏ ਪਛੁਤਾਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ। ਵਾ: ਆਪਣੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਕੂੰਜ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਨ ਕੀਆ ਇਛਾ ਪੂਰੀਆਂ
ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਭਰਪੂਰਿ=ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਭੈ ਭਾਇ, ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਹਰਿ ਜੀਉ ਵੇਖੈ ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ॥

ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਭੈ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਦੂਰਿ=ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਦਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ
ਭ੍ਰਮੁ ਗਇਆ ਸਰੀਰਹੁ ਦੂਰਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਚੈ ਸਬਦਿ=ਸੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਾਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਵਾ: ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲੁ ਸਾਹਿਬੁ ਪਾਇਆ
ਸਾਚਾ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰੁ॥

ਸੋ ਸਾਚਾ=ਸੱਚਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸੁਭ ਗੁਣੀ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਹੀਰੁ=ਸਮੁੰਦਰ ਵਾ: ਖਜ਼ਾਨਾ ਤੇ ਮਲ, ਵਿਖੇਪ ਆਦਿ ਨਿਰਮਲੁ=ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਿਬੁ=ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਇਆ=ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਜਾਗੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਸੂਤੇ ਗਏ ਮੁਹਾਇ॥

ਜਿਹੜੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪਏ ਹਨ, ਸੇ=ਉਹ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ 'ਚ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਾਮ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹਾਇ=ਲੁਟਾ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਨ ਪਛਾਣਿਓ
ਸੁਪਨਾ ਗਇਆ ਵਿਹਾਇ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਬਦੁ=ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਵਾ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚਾ ਸਬਦੁ=ਸੱਚੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸੁਪਨਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਵਿਹਾਇ=ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੀਤ ਗਈ ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁੰਵੇ ਘਰ ਕਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ
ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਇ॥

ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਵੇ=ਖਾਲੀ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ=ਮਹਿਮਾਨ ਜੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾ: ਉਦਾਸ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਆਦਰ ਮਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸੁੰਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਆ ਕੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਤੇ ਉਦਾਸ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ ਆਇਆ
ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ ਜਾਇ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਗਿਆਨ ਵਾ: ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਅਰਥ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਇ=ਜਾ ਕੇ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ=ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵੇਗਾ।

ਸਭ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਹੈ
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਪਰਪੰਚ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਉਮੈ=ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਨੁ=ਕਿਹਾ ਨ=ਨਹੀਂ ਜਾਇ=ਜਾਂਦਾ।

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣੀਐ
ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਗਵਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਉਮੈ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਦੁੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ
ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਉ ਪਾਇ॥

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾ: ਬਾਣੀ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਨਿ=ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਹਉ=ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਪਾਇ=ਚਰਨੀਂ ਲਾਗਉ=ਲਗਦਾ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰ ਹਰਿ
ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥੪॥੨੧॥੫੪॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦਰਿ ਸਚੈ=ਸੱਚੇ ਦਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਚਿਆਰ=ਸੱਚੇ ਹਰਿ=ਹਨ ਵਾ: ਦਰਿ=ਦਰਗਹ ਅੰਦਰ, ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦਰ ਵਿਚ ਵਾ: ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਦਰ ਵਿਚ ਸਚਿਆਈ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹਉ=ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰੈ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਉ=ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩
ਜੇ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਵੀਚਾਰੀਐ
ਤਾ ਕਿਤੁ ਵੇਲਾ ਭਗਤਿ ਹੋਇ॥

ਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਜੇਕਰ ਭਗਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਵਖਤੁ=ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ਵਾ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇਕਰ ਵੇਲੇ ਤੇ ਵਖਤ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਤੁ ਵੇਲਾ=ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਭਗਤੀ ਹੋਇ=ਹੋ ਸਕੇਗੀ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਵੇਲਾ ਜਾਂ ਵਖਤ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਦਿਨਾਂ, ਥਿਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀਚਾਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਫਸੇ ਰਹਾਂਗੇ ਵਾ: ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਵੇਲਾ=ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਹੈ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਵਿਚਰਦੇ ਜੇ ਵਖਤ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਉਜੜੇ ਹੀ ਫਿਰਾਂਗੇ ਜਾਂ ਵਖਤ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹੇਗਾ।

ਅਨ ਦਿਨੁ ਨਾਮੇ ਰਤਿਆ ਸਚੇ ਸਚੀ ਸੋਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇਕਰ ਇਕ ਤਿਲ ਮਾਤ੍ਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਹ ਪਿਆਰਾ=ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਨੇਹੀ=ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ ਹੋਇ=ਹੋਈ ਵਾ: ਜੇਕਰ ਤਿਲੁ=ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਵੀ ਮਾਇਆ 'ਚ ਫਸ ਕੇ

ਪਿਆਰ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਗਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ
ਹੋਈ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਚ ਸਿਉ
ਸਾਸੁ ਨ ਬਿਰਥਾ ਕੋਇ॥੧॥

ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਤੇ ਤਨ
ਸੀਤਲੁ=ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਾਸੁ=ਸੁਆਸ
ਬਿਰਥਾ=ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ=ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨੂੰ
ਧਿਆਇ=ਧਿਆਉਣਾ ਕਰ।

ਸਾਚੀ ਭਗਤਿ ਤਾ ਥੀਐ
ਜਾ ਹਰਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਭਗਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਥੀਐ=ਹੋ ਸਕਦੀ
ਹੈ, ਜਾ=ਜਦੋਂ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਮਨਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਇ=ਆ
ਵਸੇ। ਜੇਕਰ ਹਿਰਦੇ ਜਾਂ ਮਨ 'ਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਪ ਕਰਨੇ
ਸਫਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਸਹਜੇ ਖੇਤੀ ਰਾਹੀਐ
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਪਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਜ=ਸੁਤੇ-ਸਿੱਧ ਹੀ
ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਰੂਪੀ ਗੁਣਾਂ
ਦੀ ਖੇਤੀ ਰਾਹੀਐ=ਵਾਹੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿਰਸਾਨੀ ਕੀਤੀ
ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ
ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਬੀਜਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਖੇਤੀ ਜੰਮੀ ਅਗਲੀ
ਮਨੁਆ ਰਜਾ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥

ਐਸੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਅਗਲੀ=ਬਹੁਤੀ ਜੰਮੀ
ਹੈ। ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮਨੁਆ=ਇਹ ਮਨ ਸੁਤੇ-
ਸਿੱਧ ਹੀ ਰੱਜ ਗਿਆ ਭਾਵ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ
ਬੀਜ ਪਾ ਕੇ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਰੂਪੀ
ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਜੰਮਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਕਿਸਾਨ
ਜਿਸ ਦੇ ਝਾੜ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ
ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਦੇ ਨਾਲ ਨਦੀਨ
ਨਾ ਹੋਣ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਕੰਡਿਆਲੀ ਤੇ ਈਰਖਾ
ਰੂਪੀ ਪਿਆਜੀ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਭ
ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ
ਤਿਖ=ਪਿਆਸ ਵਾ: ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਿਟ ਜਾਇ=ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ
ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਈ ਚਰਚਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵ ਦੀ
ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ ਬਲਕਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ।

ਇਹੁ ਮਨੁ ਸਾਚਾ ਸਚਿ ਰਤਾ
ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥੨॥

ਇਹ ਮਨ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਸਾਚਾ=ਸੱਚਾ ਹੋ ਕੇ
ਸਚਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮੰਨਣ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰੰਗ
ਰਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਤੇ ਸਚੈ=ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ 'ਚ
ਸਮਾਇ=ਲੀਨ ਵਾ: ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਆਖਣੁ ਵੇਖਣੁ ਬੋਲਣਾ; ਸਬਦੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥

ਜੋ ਗਿਆਨਵਾਨ ਦਾ ਆਖਣੁ=ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ,
ਨੇਤਰਾਂ ਕਰਕੇ ਵੇਖਣੁ=ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਸੁਤੇ-
ਸਿੱਧ ਬੋਲਣਾ ਤਦ ਹੀ ਸਫਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ
ਸਬਦੇ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾ: ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਸਮਾਇ=ਸਮਾਇਆ
ਭਾਵ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਰਹੇ।

ਬਾਣੀ ਵਜੀ ਚਹੁ ਜੁਗੀ
ਸਚੇ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੱਸ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਚਹੁ ਜੁਗਾਂ 'ਚ
ਵਜੀ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸਾਰੀ
ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜਾਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚਾਰੇ
ਜੁਗਾਂ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋ
ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਚੁ=ਸੱਚੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਰਹਿ ਗਇਆ
ਸਚੈ ਲਇਆ ਮਿਲਾਇ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ=ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮੇਰਾ=ਮੇਰ
ਤੇਰ ਭਾਵ ਮਮਤਾ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮੇਰ-ਤੇਰ
ਭਾਵ ਮਮਤਾ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਖਤਮ
ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਚੈ=ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ 'ਚ ਮਿਲਾਇ=ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕਉ ਮਹਲੁ ਹਦੂਰਿ ਹੈ
ਜੋ ਸਚਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ॥੩॥

ਤਿਨ ਕਉ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ
ਹਦੂਰਿ=ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ=ਜਿਹੜੇ
ਸਚਿ=ਪ੍ਰਭੂ 'ਚ ਲਿਵ-ਬਿਰਤੀ ਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 49 'ਤੇ)

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ (ਜਨਮ ਦਿਵਸ 27 ਜਨਵਰੀ 2020)

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੱਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਜਿਥੇ ਭਗਤ, ਸੂਰਮੇ, ਆਗੂ, ਜਰਨੈਲ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ, ਉਥੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਉਤਰੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਵਿਖੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਚਾਰ ਉਤਾਰੇ ਚੌਹਾਂ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਵੀ ਭੇਜੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1682 ਵਿਚ, ਪਿੰਡ ਪੁਰੂ ਵਿੰਡ (ਮਾਝਾ) ਵਿਚ, ਮਾਤਾ ਜੀਉਣੀ ਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਭਗਤਾ ਜੀ ਸੀ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਸਨ।

ਆਪ ਜੀ ਸੰਨ 1700 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਿੰਘ ਸਜਣ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਾਨ ਹੂਲ ਕੇ ਲੜੇ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ' ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮਿਸਲ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਘੱਟ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ, ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਜੁਰਅਤ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਮਲੇ (1756-57) ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਗਵਨਰੀ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੈਮੂਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਅਬਦਾਲੀ ਵਾਪਿਸ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਨਾਬ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਉਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ ਖੋਹਦੇ ਰਹੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹਮਲਾ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਖਬਰ (ਅਫ਼ਵਾਹ) ਵੀ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਤੈਮੂਰ ਵੀ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਬਦਾਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾ ਚਖਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਤੈਮੂਰ ਤੇ ਜਹਾਨ ਖਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਨੀਮਤ ਸਮਝ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚੀ। ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬੀ ਰੰਗਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜਹਾਦ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ।

ਜਹਾਨ ਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਪੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਪੀ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੜਨ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਜਹਾਨ ਖਾਂ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਪੂਰ ਦਿਤਾ।

ਇਸ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਖਬਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ ਅਤੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰੋਹ ਤੇ ਭਾਂਬੜ ਮਚ ਉਠੇ।

ਜਦ ਇਹ ਖਬਰ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨੇ ਉਬਾਲਾ ਖਾਧਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਦਾ ਸਬਕ ਨਾ ਸਿਖਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਫੌਰਨ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਠਿੰਡੇ ਵੱਲ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿਤੀਆਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਲਖੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ, ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅਣਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਅਸਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਜੇ ਜੀਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਣਖ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਉਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਮਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਣਖ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰਨਾ ਹੈ।' ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਸਿੰਘ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕੁੱਦਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਰਾਹੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਇਹ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਸੈਨਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਚੌਥੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਉਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਖਬਰ ਜਹਾਨ

ਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਫੌਜਾਂ ਗੋਲਵੜ੍ਹ ਪਾਸ ਜਿਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਛੇ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ, ਆ ਮਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਦਮ ਕੱਟ ਵੱਢ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਘਮਸਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਜਹਾਨ ਖ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਸਾਥੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਪੰਜ ਸੌ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਟੁੱਟ ਪਿਆ। ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਉਠਾਲਿਆ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਜਹਾਨ ਖ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ।

ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਹੋਰ ਵਧ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭੁੱਖੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਇਕ ਹੋਰ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ। ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਚੱਲੀ। ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਫੌਜ ਦੇ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਸੀ, ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ ਅਤੇ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਨੱਠ ਉੱਠੀ। ਪਰ ਮੌਕਾ ਐਸਾ ਬਣਿਆ ਕਿ ਲਾਹੌਰੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀ ਕੁਮਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਅਤੇ ਭੱਜ ਰਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਜਾਨ ਆਈ। ਵੈਰੀ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਫੇਰ ਹੌਂਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ।

ਅਮਾਨ ਖ਼ਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਨ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ। ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗੱਜਦੇ ਉਸ ਤੇ ਜਾ ਪਏ। ਦੋਹਾਂ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਖੂਬ ਜੋਹਰ ਵਿਖਾਏ। ਅਚਾਨਕ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੇਰ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੁਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਖੂਬ ਘਮਸਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਖੇਮ ਸਿੰਘ, ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਰਨੈਲ ਸਾਬਰ ਅਲੀ ਨੂੰ, ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਖ਼ਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੈਨਾ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਸਦੇ ਹੋਏ ਅਟਾਰੀ ਜਾ ਕੇ ਸਾਹ ਲਿਆ।

ਓਧਰ ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰੁਕ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਮਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸਵਾਸ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਸੰਨ 1757 ਦੇ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 11 ਤਰੀਕ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 75 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ।

(ਸਰੋਤ - ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਚੌਣਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ)

ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਭਰੇ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਕੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰੀਏ। ਇਹ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਦਾ ਟੀਚਾ ਸੀ। ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਹਿਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅੱਜ ਵੀ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤਤਪਰ ਹੈ।

ਸੋ ਆਉ! 'ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਨੀਤ ਨਵਾ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰੀਏ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਠੀ ਬਣੀਏ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰੀਏ।

ਨਦਰੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ
ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਦਰੀ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ (ਬਖਸ਼ਿਸ਼) ਵਾ: ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਲਹੈ
ਸਤਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਜਿਸੁ ਆਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਦੀ ਉਹ ਜੀਵ ਲਹੈ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਾਈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਇ=ਆ ਭੇਟੈ=ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਅਨ ਦਿਨੁ ਨਾਮੇ ਰਤਿਆ
ਦੁਖੁ ਬਿਖਿਆ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ॥

ਜੇ ਅਨਦਿਨੁ=ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਾਮ 'ਚ ਰਤਿਆ=ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਿਖਿਆ=ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵਾ: ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਚਲਾ ਜਾਇ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਵੜਾ
ਨਾਮੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ॥੪॥੨੨॥੫੫॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬਦਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਸਮਾਇ=ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਰਬ ਫੇਰੀ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ

ਸਈਅਦ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-51)

ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ 27 ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਵਹਿਦਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ 'ਕਫਾ' ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਫਰਾਤ ਨਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ, ਜੋ ਇਮਾਮ ਮਾਵੀਯਾ ਦਾ ਜੱਦੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਯਜੀਦ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਰਬਲਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੱਖਣ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵਲ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ 23 ਦਿਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, "ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਵਲੀ ਏ ਹਿੰਦ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ" ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਮਾਵੀਆ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ। ਕੀਰਤਨ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੇ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਅਨੇਕਾਂ ਪਿਆਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਹੁੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਲੀਮਾ ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਈ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ ਸੀ। ਜਦ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤਾਅਨਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਤੀਵੀਂ ਸ਼ਰਾਅ ਦੇ ਉਲਟ ਬੇਪਰਦਾ ਹਿੰਦੀ ਫਕੀਰ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਲੀਮਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮਨ ਐਸਾ ਜੁੜਿਆ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ (ਸਯਾਹਿਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਫਕੀਰ ਦੇ ਕਰਤਾ, ਤਾਜਦੀਨ) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ "ਸਲੀਮਾ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦੇਵ।" ਸ਼ਾਮ ਢਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ। ਸਲੀਮਾ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਉਠੀ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ। ਬੇਟਾ! ਜਲਦੀ ਘਰ ਜਾਉ। ਸਲੀਮਾ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਛੂਹ ਗਈ। ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਰੋਂ ਦੌੜ ਗਈ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਦ ਦਸ ਕਦਮ ਘਰ ਵਲ ਪੁੱਟੇ ਤੇ ਉਠ ਕੇ ਪਰਤੀ, ਬੋਲੀ, "ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।" ਬਾਬੇ ਫੁਰਮਾਯਾ, "ਆਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਰਨਾ, ਧੀਰਜ ਧਾਰਨਾ। ਸਲੀਮਾ ਘਰ ਮੁੜੀ, ਅੱਗੇ ਪਤੀ ਲਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਮਾਲ ਯਾਯਾ ਸੀ। ਸਲੀਮਾ ਬੋਲੀ ਮੇਰੀ ਘਾਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਤਲ ਬਦਲੇ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਿਛੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੱਬੀ

ਪੰਜ ਸੌ ਮੋਹਰ ਮਜੀਦ ਨੂੰ ਦੇ ਗਏ ਸਉ। ਗੁਲਾਮਾ ਯਾਯਾ ਪਤੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਬੋਲਿਆ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦਸੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਸਲੀਮਾ - ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੋ, ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਰੀ।"

ਪਤੀ - ਸਾਡਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਜਦ ਮਿਸਰ ਲਾਗੇ ਪੁੱਜਾ। ਮੇਰੇ ਉਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਬਾਗ 'ਚੋਂ ਇਕ ਟਹਿਣੀ ਤੋੜ ਲਈ। ਬਾਗ ਦੇ ਬਿਰਧ ਮਾਲਕ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਵੱਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਉਠ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਉਹ ਪੱਥਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਉਸੇ ਬਿਰਧ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਭੱਜ ਪਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਹਕੀਕਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਖੂਨ ਬਦਲੇ ਖੂਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਮਾਨਤ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਮੰਗੀ ਜੋ ਜ਼ਾਮਨ ਦੇਣ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਸਫੈਦ ਪੋਸ਼ ਬਿਰਧ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਅਮਾਨਤ ਕੱਢ ਵਾਪਸ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉੱਧਰ ਜ਼ਾਮਨ ਪਕੜ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਜਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ, ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਪੁੱਜਾ ਇਕ ਘੜੀ ਉਪਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰ ਉਠੇ। ਹਾਕਮ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਫਾਰਗ ਹੋ ਗਿਆ, ਜ਼ਾਮਨ ਦੀ ਢੂੰਡ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਸਲੀਮਾ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ!! ਬੇ ਵਿਸਾਹੇ ਕਹਿ ਉੱਠੀ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦ ਸਲੀਮਾ ਪਤੀ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਈ। ਹਿੰਦੀ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਉਹੀ ਜ਼ਾਮਨ ਜਾਪਿਆ ਤੇ ਬੇਜ਼ਾਬਤਾ ਸਿਰ ਸਜਦੇ ਵਿਚ ਝੁਕ ਗਿਆ। ਮਨ ਅਨੰਦਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਇਆ। ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਖੇੜਾ ਹੀ ਖੇੜਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਜੀਵਨ ਧੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਸਮਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕਾਜ਼ੀ "ਹਾਲੀ ਪਾਸ਼ਾ" ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਰਾਅ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਜਰ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਅਹੰ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਗੁਲਾਮ ਯਾਯਾ ਤੇ ਸਲੀਮਾ ਤੇ ਕੁਫਰ ਦਾ ਫਤਵਾ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਬਾਬਾ

ਜੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫਰ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਦੋ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਜਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਯਾਕਬ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿਤੀ -

"ਇਨਲ ਹਾਜ਼ਰੀਨਾ ਫ ਪਾਸਾ ਹਾਲੀ ਹਲਾਕਾਤੁਨ
ਫੀ ਮਰਜ਼ੇ ਖਲੀਜੇ ਸਲਸਹੂ ਬਜਾਨਬੇ ਮਰਗ,
ਹਜੀ ਮਹਜ਼, ਜ਼ਾਤੁਨ ਹਾਜ਼ਾਨਬੀ ਫਲਾਇਲਕਾ
ਨਾਨਕ ਤੋਹਨਿ ਤ ਮੁਰਤਦਾਤੁਨ"

ਭਾਵ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਬਜ਼ੁਰਗੋ! ਪਾਸਾ ਪੇਟ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਹਲਾਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੌਤ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਅਲੇ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਮੁਹੱਤਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਲਾਹਨਤਲ ਹੇ ਅਲੁਲ ਖਨਾਸ, ਭਾਵ ਖੁਦਾ ਪਾਕ ਦੀ ਲਾਨਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸ਼ੈਤਾਨ ਉਤੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਚਲੋ ਮਿਜ਼ਾਜ ਪੁਰਸ਼ੀ ਕਰ ਆਈਏ। ਪਰ ਸਭ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫਤਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰ ਜਾਈਏ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੋਲੇ ਖਲਾਕਾ ਇਨਸਾਨੀ ਯੁਨ। ਭਾਵ ਇਨਸਾਨੀ ਫਰਜ਼ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਜਾ ਦਸਤਕ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆਈ। ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ? ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ - ਫਲਾ ਇਸਮਾ ਮਾਇਸਮ ਨਾਨਕ (ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹੈ)। ਉਸ ਵਕਤ ਤਾਜਦੀਨ ਵੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਗਈ। ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਅੱਗ ਬਗੋਲਾ ਹੋ ਉਠਿਆ। ਬੜੇ ਅਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਲੜਕੀ ਬੜੀ ਸੂਝਵਾਨ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਨਕ ਜੀ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਇਰਸ਼ਾਦ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਮਿਜ਼ਾਜ ਪੁਰਸ਼ੀ ਲਈ ਆਏ ਹਾਂ। ਜਵਾਬ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਵਿਚ ਆਇਆ।

ਆਖਿਰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਸਾਂ ਕੁਫਰ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣੀ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਸਮਝਿਆ ਈਮਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਦਸਤਾਰ ਵਿਛਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਉਸ ਵਿੱਛਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਸਤਾਰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਪਾਸ ਜਾ ਪੁੱਜੇ। ਉਸ ਉਠਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਨਿਰਬਲ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਬਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਦੇ, ਉਠਾ ਕੇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਫਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ - ਮੈਨੂੰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਨਰਕ ਵਲ ਧੱਕ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਮੇਰੀ

ਖਲਾਸੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਆਪ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਨਫਰਤ ਚੂਰ-ਚੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਵਜੋਂ ਕੱਛ ਰੱਖੀ ਕਿਤਾਬ ਦਿਤੀ (ਇਹ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ) ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਾਂਭ ਰੱਖੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਸਾਰੇ ਜਟਾ ਜੂਟ ਹਨ ਤੇ ਵਲੀ ਏ ਹਿੰਦ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਕਹਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਥੋਂ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਦੇ ਦਜਲੇ ਦੀ ਖਾੜੀ ਪੁਜੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਸ ਪੁਜੇ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉ-ਕੈਕੇ ਸੀ। ਕਾਰੂੰ ਹਮੀਦ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਆਪ ਨੇ ਅਰਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਈ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਜਦ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਚੰਗੇ ਚਜ ਅਚਾਰ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਪੀਰ ਜਲਾਲ ਹੈ। ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕਾਰੂੰ ਹਮੀਦ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਆਚਰਨ ਤੋਂ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੁਰੀਦ ਕਾਰੂੰ ਹਮੀਦ ਬੜਾ ਨਿਰਦਈ ਤੇ ਲਾਲਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉ। ਇਸ ਨੇ ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜੇ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਦ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਠੰਡ ਪਈ। ਪੀਰ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਸੁੱਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ ਫਿਰ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਸੂਈ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਈ ਤੇ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਰਾਜਨ ਇਹ ਸੂਈ ਸਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖ ਲਉ। ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਅਮਾਨਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰਾਂ ਨੇ ਆਣ ਘੇਰਿਆ। ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂ। ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਬੜੇ ਭੋਲੇ ਬਚਨ ਆਖੇ, ਜੇ ਤੂੰ ਸੂਈ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਦੌਲਤ ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰੇਗਾ? ਕਾਰੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੌਲਤ ਦੇ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸੋ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਫੁਰਮਾਯਾ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ ਤੇ ਇਹ ਮਾਯਾ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵਰਤੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਫੁੱਲ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਜੇ ਤਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹ ਫਕੀਰ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਂਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ)

ਸਾਧ ਬੇਲਾ - ਮਿਠਨ ਕੋਟ ਦੇ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਯਾ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਟਿਕੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧ ਬੇਲਾ ਕਰਕੇ ਉੱਘੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨਵ ਖੰਡੀ ਜੀ (ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ) ਨੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਚਲ ਕੇ ਕਰਾਚੀ ਬੰਦਰ (ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ) ਜਾ ਬੈਠੇ। ਅਕਾਲੀ ਬੁੰਗੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਹ ਥਾਂ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਦਨ ਦੇ ਕਿਲੇ ਹੇਠ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਮੈਂ ਸੱਯਦ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਹੱਜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਥੇ ਪੁੱਜਾ। ਇਥੇ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਕਲੰਦਰ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਉਠ ਜੱਦੇ ਸ਼ਰੀਫ ਪੁਜੇ ਤੇ ਮਾਈ 'ਹਵਾ' ਦੀ ਕਬਰ ਪਾਸ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਇਥੇ ਭੀ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਕਲੰਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨੇ ਭੇਖ ਬਦਲਿਆ ਹੋਵੇ।" ਜੱਦੇ ਤੋਂ ਬਾਈ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ 'ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ' ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਦੇ ਉਠ ਦੇ ਅੱਗੇ ਟੁਰੀ ਗਏ। ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਪਾਨੀਪਤੋਂ ਜਥਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸੀ। ਪਾਕਬਾਜ਼ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਜਦੀਨ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ -

ਹਿੰਦੂ ਕਹਾਂ ਤਾ ਮਾਰੀਐ ਮੁਬਸਲਮਾਨ ਭੀ ਨਾਹਿ॥
ਪੰਜ ਤਤ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ

(ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ)

ਇਥੋਂ ਆਪ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਕਬਰ ਤੇ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਹਜ਼ਰਤ ਪੀਰਾਨੇ ਪੀਰ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲ ਜੀਲਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਗਦਾਦ ਪੁੱਜੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਸਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ "ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ" ਪਉੜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਲਾਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫਤਵਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ।

'ਗੁਨੀਆਤੇ ਸਾਲਾਹੀਨੇ' ਜੋ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ ਜੀਲਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ "ਸੁਆਨੇ ਉਮਰੀ" ਭਾਵ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ -

ਐ ਪੀਰੇ ਦਸਤਗੀਰ ਤੂ ਦਸਤ ਮਰਾ ਬਗੀਰ।
ਦਸਤਮ ਦੁਨਾ ਬਗੀਰ ਕਿ ਗੋਇੰਦ ਦਸਤਗੀਰ।
ਤਕਸੀਰੇ ਨਫਸ ਮਾ ਰਾ ਰਜ਼ਾ ਬੁਏ ਨਮੇ ਰਿਸਦ।

ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਦਾ ਜਦ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜੋ ਚੇਲੇ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਅਰਬੀ ਵਿਚ -

ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਜਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹੈਰਾਨ

ਨਾ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਪਹਿਚਾਨ ਕੇ ਨਿਵਿਆ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਸਜਦਾ ਕਰੋ ਤੇ ਸਲਾਮ ਭੇਜੋ। ਇਹ ਨਬੀ ਹੈ ਪੀਰ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਫਕੀਰ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਗਾਂਦੇ ਕਿਉਂ ਹੋ? ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਬਾਗ ਆਇਸਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਾਣਾ ਸੁਣਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਯਾ।

ਬਹਿਲੋਲ ਉਧਾਰ - ਬਹਿਲੋਲ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਦਜਲਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਇਕ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਸੀ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਤਰਫ ਆਏ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਬੜੀ ਆਉ ਭਗਤ ਕੀਤੀ। ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ। ਰੋਟੀ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਹਿਲੋਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦ (ਚੇਲੇ) ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਖਾਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਵੋ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਵਸਤਾਂ ਕਿਸੇ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਲਿਆਣਾ। ਪੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਰ ਰੂਹ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਸਭ ਦਾ ਯਕੀਨ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੈ। ਅਪਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕੰਘਾ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਦੋ ਵਾਲ ਨਿਕਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਕੀ ਹਨ? ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਜੀ! ਵਾਲ ਹਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਰਜ਼ਾ ਇਹ ਐਨਕ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪਰਖ ਕਰ ਲੈਣਾ ਇਨਸਾਨ ਕੌਣ ਹੈ। ਟਕਾ ਤੇ ਐਨਕ ਰਜ਼ਾ ਨੇ ਰੁਮਾਲੇ ਬਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਟੁਰ ਪਿਆ।

ਬਜ਼ਾਰ ਜਾ ਪੁੱਜਾ। ਰੁਮਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਐਨਕ ਲਾ ਲਈ। ਜਦ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹਿਰਨ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ, ਦੁਜਾ ਮੁਰਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਘੁੰਮ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਹਾਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਟਾ ਜੂਟ ਸੂਰਤ ਦਿਸੀ। ਐਨਕ ਨੇ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜਦਕਿ ਹੋਰ ਸਭ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦੇ ਦਿਸੇ। ਟਕਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਰਸਦ ਮੰਗੀ। ਚਾਵਲ ਤੇ ਦਾਲ ਮਿੱਠਾ ਆਦਿ ਲੈ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਰਜ਼ਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਏਨੀ ਸਮੱਗਰੀ ਭੁੱਲ ਕਰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਉਹ ਟਕਾ ਦੇਖ ਬੋਲਿਆ, ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸੌਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਟਕੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਹ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਲਦੀ ਜਾਉ, ਤੁਹਾਡੀ ਉਡੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਆਦਮੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਆਵਾਗਵਨ ਮਿਟੇਗਾ।

ਇਸ ਫੇਰੀ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਖੂਹ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਮਿੱਠਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਲੱਗੇ ਖੁਤਬੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਖੂਹ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਿੰਤਨ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਤਿੱਬਤਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਜਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਮਨ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਤਿ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਥੂਲ ਤੋਂ ਸੂਖਸ਼ਮ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਚੇਤਨ ਬਿੰਦੂ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਚੇਤਨਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮਜ਼ਹਬ ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਨਿਖੇਦਦੀ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਚੇਤਨ ਬਿੰਦੂ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਾ ਪਛਾਨਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਧਾਂਤਕ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਭਾਗ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਇਕੋ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ, ਜਾਣੋ, ਆਪਾ ਜਾਨਣ ਲਈ ਅੰਤਰ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਮਜ਼ਹਬ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਵਿਚ ਗੁਆਚਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆ ਸੰਤਾਪ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਨਾਲ ਲੋਕ ਸਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਜ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਧ ਘਰਾਂ (old homes) ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਿਖਾਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਕੱਲੇਪਨ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ

ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਭੈ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਲੋੜ ਹੈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ, ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੋ, ਸਮਝੋ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ, ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ? ਇਕੱਲਾ ਬੰਦਾ ਜੇਕਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਅਰਥ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੋਚਣਾ ਚਿੰਤਨ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਕ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਚਿੰਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੈ। ਚਿੰਤਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਸੋਗੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਿੰਨਾ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਹੈ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਭੀੜਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸੌੜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਮਨ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਗਲਤ ਹਨ, ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ

ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਲਈ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇਕ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਠੀਕ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਚਕਿਸਤਕ ਰੋਗੀ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਖੇਦਾਂਗੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਇਕ ਰੋਗੀ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਿਖਿਆ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਲਾਹ ਦੀ, ਸੁਝਾਓ ਦੀ, ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਬਨਾਵਟੀ ਹੈ, ਓਪਰੀ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸੱਚੀ ਨਹੀਂ।

ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਰਚਿਤਾ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਹੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਕ ਹੀ ਹੈ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਚੁੱਪ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਹਸੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ ਇਕ ਖੱਡੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰੋਗੇ? ਇਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਿਥੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁੱਪ ਦੀ ਵਿਧੀ ਪਤਾ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵਿਧੀ, ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਚੁੱਪ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਾਹਰ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਚੁੱਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਚੁੱਪ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਮਨ ਹੋਰ ਵੀ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਚੁੱਪ, ਗਹਿਰੀ ਚੁੱਪ ਤੁਹਾਡਾ ਅਨੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋੜ ਹੈ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੇਟ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਆਂਤੜੀਆਂ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਾਮ ਵਾਸਨਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਨੀਂਦ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੌਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੁਫਨੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਹਿਣਗੇ ਹੈਂ, ਕੀ ਕਿਹਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਖਿਲਰਨਾ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਧਿਆਨ ਉਥੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਲਗਾਤਾਰ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੈ। (ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ) ਲੋੜ

ਹੈ ਬੈਠ ਕੇ ਨਾਸਕਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ, ਫਿਰ ਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਣੀਆਂ ਚਾਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕੋਗੇ, ਫੇਰ ਮਨ ਕੇਵਲ ਸੁਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਗਹਿਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਮਨ ਦਾ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਤੇ ਮਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਐਨੇ ਨੇੜੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਇਕ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵਕਤ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਸੁਆਸ, ਸੁਆਸਾਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਸਲਾਮਤੀ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (10 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਐਤਵਾਰ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 14090 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।
ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada 80 Can \$	800 Can \$
Life	Rs 3000/3020		Australia 80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਗਾਇਨੀ)	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕੰਗ	ਐਮ.ਡੀ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ)	ਸੋਮਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
7. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
8. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
10. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
12. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
14. ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।
ਹਰ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-	43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-	44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਬਾ	30/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-	45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-		46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-	47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-	49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	100/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	English Version Price	
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	5/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-		2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	70/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-	3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-		4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-	5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-		6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-		7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-	10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-		12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	200/-		13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
(ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)			14. The Dawn of Khalsa Ideals	10/-
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-		15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	5/-
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-		16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-		17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-		18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-			
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-			
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-			
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-			
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-			
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-			
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-			
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-			
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-			
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-			
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-			
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-			
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-			
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-			
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\, Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,

(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)

140901, Pb. India

The Discourse of Sant Ji - Part 3

Sant Waryam Singh Ji

(Continued from P. 77, issue Dec., 2019)

Sisters were waiting to mockingly block their passage into the house as per traditional custom. But when the boy was taken out of the chariot he was dead and a mere corpse. Such a moment usually proves to be very shocking and unbearable for the sentimental and the near and dear ones. But Bhai Bhikari Ji exhorted every one to resign to the will of God and thus quietened all of them. All the members of the family changed from their wedding dresses into mourning clothes and sat on the piece of matting (in mourning) which Bhai Bhikari had repaired a little earlier.

Bhai Gurmukh (the guest) wondered how come there was not the slightest trace of grief on the face of Bhai Bhikhari. At that time, that bier, which had been readied before hand was taken out, and the dead body of the boy was taken to the cremation ground where his cremation was performed, amidst the chanting of the Gurbani. At night, finding a little free time Bhai Gurmukh questioned Bhai Bhikhari, if he had the fore knowledge of that death and that the will of God was inescapable then why he went in for the marriage. If you have had to perform the marriage, you should have prayed to Guru Maharaj for

the long life of the boy. Bhai Bhikhari replied thus : Dear brother, this world is not worth living in. Here in this universe of chance a man is born, under the Will of God, and finally quits the world, according to His Will. All this had to happen; the marriage too was destined to take place; the bride was to have been widowed in this manner, and the boy too had to shuffle off his mortal coil, at this very place and in this manner." Noticing the unshakable faith of Bhai Bhikhari, Bhai Gurmukh after paying obeisances to Bhai Bhikhari departed. So this is the way of the saints - to them the Will of Waheguru sounds sweet, whatever it may be. They don't want to put any obstacle in the destined programme of their beloved God.

The third tradition of the saints is to depend on the *Nam*. There are countless bases sustaining life; some depend on their sons and daughters; some hanker after gold and silver; some have an infatuation for lovely vehicles (for transport); many depend on their friends, many on high positions. If any of these foundations of their life is shattered, their wailing and crying is beyond endurance; because the very foundation of their life is broken. If the son dies, his

separation is unbearable, but he too was the foundation of the life of some. Thus there are many types of supports props for different persons; for their life rests on that support. But the support of the saints' life is the Infinite Nam of Waheguru. Without that Nam, it becomes difficult for them to live on. The separation becomes as intolerable as the fish when taken out of water can not live :

How can a fish maintain life without water?

How can a pied cuckoo be satisfied without rain drops?

As the deer, fascinated by music runs straight towards the huntsman as the bumble-bee greedy after the flowers' fragrance, finding it, enmeshes itself into it so do the holy men love their God and are sated by seeing His vision.

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾਤ੍ਰਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 708

So Guru Maharaj says this regarding the saintly traditions :

The One Name is the support of His saints.

ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਆਧਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 392

The next tradition, which shows the mindset of the saints is :

They deem themselves to be the dust of the feet of all.

ਹੋਇ ਰਹੇ ਸਭ ਕੀ ਪਗ ਛਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 392

This tradition clarifies that the saints never call themselves to be great, even by mistake. They never have the slightest vanity, over their goodness. Their firm determination generally is :

Kabir, I am the worst of all; except me, everyone else is good.

Whosoever realises thus, he alone is my friend.

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੋ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ॥

ਅੰਗ - 1364

They earnestly believe the whole world to be the manifestation of Waheguru :

O my mind, he who has dispelled his doubt and realised the Lord to be amongst all, in his thought none is gone astray.

ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ॥

ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੁਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ॥

ਅੰਗ - 610

According to the Guru's hymn :

I am not good and no one is bad.

Prays Nanak, He the Lord alone, is the mortal's Saviour.

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰੇ ਸੋਇ॥

ਅੰਗ - 728

Brimming with the love of God, they never use or misuse the great power, bestowed on them by Waheguru. Rather, they regard themselves, as the dust of the feet of the humblest of the humble.

One awakened saintly soul lived among the armed group of *Nihangs* and did service to them, He was the *jathedar* of *Shahidi Bagh* at *Anadpur Sahib* before Baba Gurdit Singh Ji. Then the *Shahidi Bagh* (the Martyrs Park) was in the possession of a *Zaildar* of a neighbouring village. It was the period of the British Govt. At that time, the Sikhs conceived the proposal to construct a memorial at the spot, where during the bloody *Anandpur Sahib* battle the cremation of the Sikh fighters had taken place. Beyond the *Anandpur Fort*, the land for miles was covered with the bushes, stones and undergrowth. Of that land, there had been no proper ownership for the last hundred years. After consulting Baba Ji , they unfurled the *Nishan Sahib* (Sikh's religious flag) at the place, where the cremation of the martyr Sikhs had taken place. The report of this incident reached the *Zaildar* in the neighbouring village; who for no reason called himself the owner of that land. He reached this spot, accompanied by a large number of armed persons, to fight the Sikhs. He uprooted the *Nishan Sahib*. The *Nihangs* felt very angry and sought the permission of Baba Ji to fight and throw the invaders out. But the *Jathedar* evaded the fight by saying, Brothers, that Sikh should not give up feeling of love and sense of humility and resort to fight just out of sheer arrogance and pride. He did not allow any altercation. The *Nihang* Sikhs said, "Baba Ji do we

carry these arms weighing about 100 lbs for nothing? You regard yourself as nothing. If you order us, we will teach him a lesson. Baba Ji replied, the one to impart wisdom is *Waheguru* himself. He unfurled the *Nishan Sahib* (the Sikh Flag) for the third time, and said, now the Tenth Master and the Sikh martyrs would know what is His will and how we should act now. Our work finishes with the unfolding of the *Nishan Sahib*. That *Zaildar*, accompanied by force of many armed persons came there to put to flight these *Nihang* Singhs, so that they may run away, forsaking that spot. He could be seen from a distance coming towards them with a large band of armed men. The Singhs sought Baba Ji's permission to forget him. Now he is coming towards us, with the intention thrashing us. We are well armed Singhs. We must use our arms for our own defence. We have to teach a lesson to this mean person. The *Jathedar* told the *Nihang* Singh, that brothers, it is a fight between them and our Sikh martyrs. You just watch and recite the name of the Guru. All eyes were fixed on his men. All of a sudden, the *Zaildar's* horse took fright and stood on its hind legs, and the *Zaildar* tumbled down, but his foot was caught in the stirrup. His body struck against the stones and was torn to smithereens. As he engaged in a fight with the divine powers he died a miserable death and went to hell. The Sikhs shouted the *jaikaras*, the war-cries but the *Jathedar* *Nihang* *Sadhu* Singh

started offering a prayer, for his welfare. Thus the *Sants*, though capable of all supernatural powers, remain humble the lowly dust of the feet of the people. Such is the commandment of Guru Maharaj :

The excellence of the code of conduct which the great saints practice defies description. Even the Vedas fail to do justice. There is the commandment.

My brother, hear thou the way of living of the saints.

Their praise one cannot describe.

ਸੰਤ ਰਹਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥

ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 392

The *Sant* merges himself indistinguishably in the *Waheguru* and behaves by having surrendered himself to Him. Hence it is reiterated again and again in *Gurbani* :

The Vedas know not the greatness of the holy men.

They describe them as much, as they have heard regarding them.

The greatness of the saints is beyond the three qualities.

All pervading is the praise of the saints.

There is no limit to the glory of the saint.

Ever infinite is the renown of the saint.

The glory of a saint is the greatest of the great.

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੁਚ ਤੇ ਮੁਚੀ॥

ਅੰਗ - 272

Hence of the place where the saints live also becomes sacrosanct :

Let no one slander the saints. The Lord and the saint are one.

ਸੰਤਾ ਕਉ ਮਤਿ ਕੋਈ ਨਿੰਦਹੁ ਸੰਤ ਰਾਮੁ ਹੈ ਏਕੋ॥

ਅੰਗ - 793

Only two entities are sublime enough

Who deserve service

The saint and the Lord Himself.

The Lord, who is the Giver of salvation and the saint, who makes man utter the Name.

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮ॥

ਅੰਗ - 1373

In the circle of the saints, only God's Name is practised :

Their occupation is the Name alone.

The praise of the God, the Embodiment of bliss, is their repose.

ਵਰਤਣਿ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥

ਅਨਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ਼ਾਮ॥

ਅੰਗ - 392

The rest by the saints implies that they are engaged in the devotional singing, rapt in the love of the Lord. They are never tired, while performing the divine chanting.

Rather there is so much increase in their energy that every fibre and pore of their body is animated with a lively vibrance of delightful sensations, which do not allow any fatigue to affect them. All the 2.15 billion cells of the body get fully charged and it becomes totally disease-free. Guru Maharaj says that for the saints there is neither any friend nor any foe. They belong to all and they look upon all as their own. The commandment :

Friends and foes are alike to them.

Save their Lord, they know not another.

ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ॥

ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ॥

ਅੰਗ - 392

Some purblind ignorant fools criticise this catholic attitude of the saints and accuse them that all kinds of people attend their religions congregation particularly they do not like the presence of the people who are opposed to their interests. They also slander the saintly souls by accusing them of hobnobbing with ministers, great officials the business tycoons and the criminals. They misinterpret these normal interactions of the public men and drew wrong conclusions about the noble saints, because of their utter ignorance and low level of understanding. People do not accuse the doctors for coming in contact with people suffering from Cancer (ਕੈਂਸਰ) or AIDS. These are all baseless accusations because they try to judge and measure the divinity the Saints by their own inferior

and selfish yardsticks. They expect the saintly souls to meet only those who belong to their interest groups. They seek to guide the Sants by their own advice, which is saturated with ignorance. They find fault with the writings of the saints and also in their lectures from the stage. These fools are incapable of understanding the true worth of the *Sants*. The *Sants* have no favourites, nor are they against anyone. To them, a political person is neither their man, nor a stranger. The duty of the saints is to preach nobility in their sermons and to make them aware about their duties. They never dance attendance on anyone; they remain indifferent, because wealth and worldly glory attends on them, with folded hands. They never cast an eye on her. They can never tolerate subordination to anyone, except to their Waheguru.

Except the Lord, the saints know not any other.

They, on whose side is the Lord, ever remain free from care, in the God's love.

ਸੰਤਨ ਅਵਰ ਨਾ ਕਾਹੁ ਜਾਨੀ॥

ਬੇਪਰਵਾਹ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਕੈ ਜਾ ਕੋ ਪਾਖੁ ਸੁਆਮੀ॥

ਅੰਗ - 711

The saints know nothing beyond the Name of God. Those who are personally helped by Waheguru have scant care for the worldly people. They move in the world as the masters of all the power; the helping hand of Waheguru is always upon them. What harm could his father Hiranya Kashipa and his forces do to Prahlad the

great saint of God? All this makes it clear that a detractor can do no harm to one, whose life style has the approval of Waheguru. The detractor drowns himself and just wastes his own life. The saints wish well of him also :

In Lord's love they laugh, in Lord's love they weep and keep silent too.

They care not for anything, except their True Spouse.

ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ॥

ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ॥

ਅੰਗ - 473

The sameness between a friend and a foe exists only in the heart of a saint (he alone regards a friend and a foe equally). The rest of the entire world has been corrupted by the thoughts of animosity, opposition and revenge.

Baba Bir Singh of Naurangabad was one of the foremost pillars of *Sikh Panth*. Once when Maharaja Ranjit Singh, accompanied by a huge army marched to conquer the Jamrud fort, he reached the banks of river Attock (river Sindh or Indus), the river was in high flood. It was overflowing its banks. (How could the army cross the river?). An appeal for help was made to Baba Ji, Baba Bir Singh Ji. He took as much time as one takes to recite Sukhmani Sahib (about one hour) and the river yielded the way. The river Attock (*attak* in Panjabi means 'obstruction') subsided and the armies were able to cross over. A company of other troops, who had

no faith in this miracle, were washed away by the flooded river. Such a patron of the poor and the have-nots (Baba Bir Singh) ran a non-stop *langar* (community kitchen) to provide food to the poor. In his langar, there were such gigantic cauldrons which could cook food, sufficient for one lakh persons. Four persons could stand together in those cauldrons and do the cleaning and even a small cot could be spread there. Upon the establishment of such a noble saints who had such a supernatural powers, a one lakh strong anti-Guru army launched an attack. They had one lakh men with cavalry and cannon. When Baba Bir Singh was informed of this attack, he reached the banks of river Beas and gave orders for the preparation of *Karah Parshad* in those cauldron for one lakh persons. When the enemy forces reached there, Baba Ji stopped his followers from making an attack on them and said, dear ones, remember the commandment of Guru Maharaj :

As long as he deems one man an enemy and another a friend, so long his mind is not at rest.

ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ॥

ਅੰਗ - 278

*I have forsaken all jealousy,
Since the society of saints have I attained
I deem none as my foe nor a stranger unto me,*

With all I am in friendly accord.

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥

ਅੰਗ - 1299

In the eyes of the saints, there is nothing other than Waheguru in the whole world. Guru Maharaj avers thus :

*Bear not enmity to anyone.
In every heart the Lord is contained.
ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੁ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੁ॥*

ਅੰਗ - 259

In view of these brilliant ideals, none among us is to take up arms against the new comers. We are to render service to these brethren. They have come all the way from Lahore. They did not eat any food on the way. This is the *langar* of Guru Nanak. These brothers of ours should be served food, first of all.

When some Singh Sardars raised the objection saying, Baba Ji, these persons have come armed with cannon to blow us off, then Baba Ji made this reply, dear brother, they too are the image of God.

If our body is destined to be blown off by the cannon, that would be according to the Will of the Lord. Whatever destiny is written on our forehead is sure to happen. Then why regret and show this anger? For a man of the Guru, there is no enemy. Sincerely we make this prayer :

*Nanak, God's Name is ever exalting,
And may all prosper by Thy grace, O Lord.*

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ॥

Baba Ji was martyred; He was blown up by a cannon. But when the cursed army of the God forsaken reached the *langar* area, persons on duty there served them food with extreme love, even though their eyes were brimful with tears over the passing away of the Baba Ji. There are many such examples of nobility in the house of the Guru. The saints do not recognise any difference between a friend and an enemy. They perceive Truth and feel the presence of the Divine Lord among all.

In the hermitage of Baba Aya Singh, of Hoti Mardan, the milch cattle were taken away by the Baloch marauders. Early next morning, when Baba Ji learnt of this incident, he sent through his workers all the calves (male and female) of the milch cattle left behind by the cattle-lifters, along with the foot-print experts to follow their track. He impressed upon them to leave these calves with the cattle-thieves. Otherwise it would become difficult for the separated cattle to yield milk. As the cattle lifters were trying to cross the border, they were arrested by the police. They brought all the cattle-lifters along with their stolen cattle, to the hermitage of Baba Ji at Hoti Mardan. When the police questioned Baba Ji, if those cows and calves belonged to him, and if these cattle-thieves had taken them away, then Baba Ji's reply was, "For us there is no thief, all are the image of God. We are not

the owners of these animals. Those persons, with whom these animals were surplus left them tied here; and now these persons who needed them more have taken them away. We have felt not the slightest sorrow over their loss, rather we felt happy at the prospect that hence forth, without loss of time, we would be able to use all our time in prayers. This is the noble outlook of the saints, which has been praised by Guru Maharaj again and again. Guru Maharaj has said that the ground the holy feet of the Saints tread upon is sanctified by the touch. The dust of their feet becomes so sacred that all the sixty eight deities seek it and pray to almighty God, "O Master bestow on us the sacred dust of the feet of the saints, so that numberless sins which have darkened our visage are removed :

The Ganges, the Jamna, the Godawari and the Saraswati; they make effort for the dust of the saint's feet.

They say, "The mortals full with the filth of sins take dip into us.

The dust of the saints' feet washes away our filth.

Instead of sixty eight holies, bathe thou, O man, in the Lord's Name.

When the dust of the saints' congregation rises and falls into the eyes, it removes all the filth of evil-intellect. Pause.

Bhagirath, the penitent, brought down the Ganges and Shiva established Kidar Nath.

Krishan grazed cows in Banaras. Through touch of the Lord's slaves, these places

attained glory.

As many are the pilgrim-stations established by gods, so many all long for the dust of the saint's feet.

If I meet with the Lord's saints or a holy man of the Guru, I shall apply the dust of his feet to my countenance.

As many as are the creatures of Thine, O my Lord, so many all crave for the dust of the saints' feet.

Nanak, he on whose forehead it is so writ; blessing him with the dust of the saints' feet, the Lord ferries him across.

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ

ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥

ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ

ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ॥

ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ॥

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇਤ੍ਰੀ

ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ॥

ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੈ ਭਾਗੀਰਥਿ

ਆਣੀ ਕੇਦਾਰੁ ਥਾਪਿਓ ਮਹਸਾਈ॥

ਕਾਂਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਚਰਾਵਤ ਗਾਉ

ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ॥

ਜਿਤਨੇ ਤੀਰਥ ਦੇਵੀ ਥਾਪੇ

ਸਭਿ ਤਿਤਨੇ ਲੋਚਹਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਧੂ

ਲੈ ਤਿਸ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ॥

ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਮਰੀ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ

ਸਭ ਤਿਤਨੀ ਲੋਚੈ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥

ਨਾਨਕ ਲਿਲਾਟਿ ਹੋਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਿਆ

ਤਿਸੁ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਦੇ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ॥

ਅੰਗ - 1263

Guru Maharaj further says that Waheguru has bestowed such blessings on

the saints, that they are ever working for the uplift of those sinners, who have passed through sinful life of lower births. They are the benefactors; who remove the suffering of all living beings; they dispense and bestow joys; they are ever ready to do good to others, by removing the pain of the those who are suffering. They are an endless spring of devotion to the welfare of others. Just as the sweet scent emanates from a rose, similarly in the conduct of the saints, doing good to others issues forth spontaneously :

They are the erasers of millions upon millions of sins.

They dispel anguish and are the givers of Divine life unto man.

ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ॥

ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ॥

ਅੰਗ - 392

There are numerous of legends about similar acts of benevolence by the saints.

The Great Saint of Rara Sahib Sri 108 Sant Ishar Singh Ji Maharaj when came to the place called Dhakki to undergo very strict and mortifying meditative practice, he dug a pit in the ground and covered it with a thatched roof to provide shade; there day and night with steady uninterrupted concentration of mind, mute and silent, he absorbed himself in prayer, rapt in communion with God. During that period a snake daily came to his pit and stood there with his hood spread out. The attendants

were worried. They sought to secure the orders of Sant Ji to kill that snake. The great soul told them : this snake is soon going to die a natural death. You remain unfazed. The snake died its natural death and was found near the hut. Sant Ji revealed that during the life time of the Sixth Master, this serpent was a very haughty Choudhri (village headman). Later when it (serpent) heard of the advent of the Guru Maharaj, Guru Gobind Singh, it came for the Guru's glimpse. It sought to climb to the cot of Guru Maharaj. The Sikhs accompanying the Guru tried to stop it from doing so and it went back, without bending his head before the majesty of the Guru. Later when it died, it was reborn as a serpent and was greatly troubled, being full of poison. He had got the *darshan* (glimpse) of Guru Maharaj, it was yet to receive its full reward. Bound by that noble act of seeing Guru Ji, it came daily before us to perform repentance for its old sins; and was thinking of its own welfare. So today its body lies quiet lifeless; it has been liberated from such a degraded birth.

In a similar instance, when Baba Jawala Singh of Harkhowal sat to pray, and later when he got up after the prayers, a serpent used to be sitting under his seat. Many a time, the saint used to leave him in the sand at some distance, after carrying it, in the seat cover.

After many days, the serpent died. On

being questioned, Sant Ji revealed that, that snake was once a devotee in a Gurdwara. He was mentally deranged because he had pilfered the grain offered in charity to a Gurdwara. In place of offering prayers, he was lured by the desire to amass wealth. He died thinking of obtaining riches. He was born as a serpent. Now it has secured its deliverance.

None but these great saints can perform such exalted tasks; certainly not the worldly leaders or preachers; it is not within the capacity of the *Ragis*. Because they are the prisoners of the mundane world and lost in the egoistic world they wander rudderless. They are always motivated to achieve a big name and earn a lot of money for themselves. Elucidating this point, *Guru Maharaj* further says that the words of saints are very potent and have immense power in them. *Maya* does not affect the saints, though it has many shapes, whatever is visible, what has a form and whatever has a name is all *Maya*.

Saints are valiant and men of word.

These saints have cheated the poor mammon.

ਸੁਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ॥ ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਫਲੀ॥

ਅੰਗ - 392

While after long worship of Waheguru, one's consciousness withdraws from the world and gets in-ward-centered, is focussed on Guru's form and Guru's Light, then one begins getting into contact with the mighty power inside. When the threefold

distinction between the meditator, meditation and the Meditated (God) completely vanishes and the consciousness after passing through the sphere of wisdom, and crossing through the thousand petalled lotus enters the Tenth Gate, then it becomes indistinguishable from the Invisible God, then the cosmic energy makes such a terrific entry into the body of the saint, that it becomes very difficult to control it despite all efforts, and it becomes extremely difficult to bear this unbearable cosmic energy. Such a state is very common among the practitioners of *Nam*.

Bhai Sahib Bahi Randhir Singh has been a great man and an outstanding saint of his time. Receiving inspiration from him, thousands of devotees were enthused to practise and learn harsh austerities of *Nam*. They achieved very high states. The great saint wrote many books; one of these titled '*Rangle sajjan*' (noble souls with God's hue) writes about Sri Bhai Sahib Sant Hira Singh of Daudpur (Khanna). During continuing devotional singing, Divine Energy used to enter his body, it erupted irresistibly and became hard to control. The saint would break out of the earth's gravity and by degrees rose higher and higher and touched the ceiling and then came down, falling prostrate before Guru Granth Sahib. At one place, he writes that rays of resplendent light began to emanate out of Sant Hira Singh's body and spread all over the Gurdwara and the members congregation

present there experienced some mystic emotional upheaval inside them; they felt being imbued with some mysterious bliss. For six hours, Sant Hira Singh remained in this state of divine ecstasy; and then resumed control over himself and was able to assimilate that boundless energy. This spiritual goal is achieved by many great saints after practising numberless austerities of Nam. The feeling of I-ness becomes totally absent from their lives; the shadow of self departs from their body and only the Immortal Supreme Reality remains behind. As is the commandment :

When there was egoism in me, Thou wert not within me, then; now that Thou art there, there is no egoism.

As huge waves are raised by the wind in the great ocean, but they are, only water in water.

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂ ਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ॥

ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ

ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ॥

ਅੰਗ - 657

This is the state of Power that comes to Sants, sadhus and mystics (God-realised souls). If any word casually escapes their lips, it becomes true in the course of time.

During the time of the Tenth Master there lived in Malwa a Sikh Bhai Godaria. He achieved perfection through spiritual endeavour. When he came to have a glimpse of Guru Maharaj in Malwa, then Guru Maharaj ordained thus : dear brother,

this Godaria has naturally enough capacity to lead the whole of Malwa to salvation. He has achieved perfection as a man; he remains in an undistinguishable state with us.

There is a mention in history that one Bhai Gaura Brar, who was the son of Bahi Bhagtu used to render service to Gaudariya in feeding his horses with fodder. On one occasion, Bhai Gaura got very angry with the Sikh and harshly rebuked him and even gave him a slap. At that time Bhai Godaria was grinding corn for feeding the horses. He heard the loud sound of slap. Speaking from where he was sitting Bhai Godaria said, brother Gaura, why are you thrashing this man? What mistake has been committed by him? Then Bhai Gaura said, Bhai Godariya, you go on doing your own work; these are worldly matters, you don't understand them. In reply, Gaudaria said, brother Gaura, you are much puffed up. You seem to be much bloated over your authority and wealth and over your physical strength. He had hardly spoken those words, when his words began to have effect on Bhai Gaura. He started suffering from flatulence (a disease) and began to roll on the ground writhing in pain. The pain of distension of stomach became unbearable. The physicians prescribed many medicines, but there was no relief. One wise Sikh who understood the reality said, Bai Gaudaria had cursed him as such, therefore, he alone

can cure it. When Bhai Godariya was approached for relief, he gave him some flour stuck to the pin of the grindstone and told him to swallow it with water. This would cure his flatulence. By this step, his disease was all gone. Bhai Gaura was greatly scared by his great power and relieved him of his duties and accorded him full respect by offering him the robe of honour.

After that, he returned home. It was the month of Chet (March-April). The mustard fields had ripened and were swaying all yellow. His sons and daughters sent Bhai Gaudaria to reap the harvest. But sent for him neither the morning breakfast, nor the afternoon lunch, nor even the drinking water. It was a mustard farm, near it passed a foot path, which the travellers used as a short cut instead of the longer route, to save distance. When his acquaintances who were passing over the nearby foot path, they recognised Bhai Gaudaria. They stopped nearby and asked Gaureaji, brother, what is this work that you are doing? It is a custom among us to enquire 'what one is doing even though we see everything with our own eyes. In this fashion, they questioned him. In reply, Bhai Gaudaria said, I am uprooting the mustard plants. At that time, he was not reaping the field with a scythe, but was uprooting it. But by mistake, he chanced to say, I am pulling out roots of my family. Instead of uttering mustard, he had spoken of the roots of the family. (His

words must come out to be true). And in seven days, the entire family passed away. Submitting to all this as the Will of God, he said thank God, my relations are gone. I am rid of all bondages.

Now he turned to be a wandering monk. One day, a woman recognised him, while he was sitting in the *dharamsala* (religious place). She brought a bowl of curd for Gaudaria to eat. Hearing lest he should ask for more, she had put too many red chillies in it. Bhai Gaudaria ate it all. When the woman came to collect the utensils she asked Gauriya if the curds was tasty. He replied that the curds was very tasty, but some person worthy of being bitten by a serpent had put hot red chillies in it. Even now my lips are burning with the chillies. The woman, after collecting the utensils, went home. The words of the Sant had power to be true. To heat the milk, she went inside a cell to fetch the cow-dung cakes, there she was bitten by a black snake and she died. The word spoken by a saint has great power given to it by God and so it comes true.

Baba Ram Singh Ji Namdhari was another such saint, worthy of all respect and popular among all. He was pained to notice the lack of character among the Sikh army men. He remarked that this Sikh kingdom had been established after making sacrifices of the countless heads. But its soldiers have completely forsaken the character of Guru Sikhs. They are treading the path of evil

practices. Drinking liquor and eating meat had taken their lives to a condemnable state, cutting their hair and trimming the beards had become a common practice among them. Instead of reciting Gurbani they had started besieging and killing their own Sikh brethren (Sikh leaders). Hooliganism was rampant. Seeing all this, he spontaneously uttered the ominous words that the sun of the Sikh kingdom is going to set soon. These words he repeated three or four times; because the spectacle of the impending battles of Pheru and Mudki flashed on and loomed large before his divine sight. Seeing the miserable conditions all around, he was uttering the words of truth. These terrible words were heard by his near relative, brother-in-law Kabul Singh and were reported to the commander. Bhai Ram Singh was considered a mad man and was tied to the mouth of a cannon. He said, Kabul Singh, why are you tying me to the mouth of the cannon? This cannon is destined to blow you off in the coming war. With the passing of time there was the war and Kabul Singh was blown off by the same cannon, by the conquering British armies when they attacked Lahore, capital of Sikh Raj. His words had destined inevitability. Such prophetic words were spoken by Baba Khuda Singh when Lahore armies, who were inimical to the Guru got a great man like Bir Singh blown off by the cannon. The good man had got ready a *langar*

(community kitchen) for over one lakh Sikh soldiers to eat. There are many such prophecies.

There is spiritual force in the language (of the man) of the realm of grace.

(Except those mentioned below) no one else resides in that domain.

The very powerful warriors and heroes dwell there.

Within them the might of the Pervading Lord remains fully-filled.

ਕਰਮ ਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋਰੁ ॥ ਤਿਥੈ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ॥

ਤਿਥੈ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ॥ ਤਿਨ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ ॥

ਅੰਗ - 8

Great men, who belong to this sphere, spontaneously utter such statements, and *Waheguru* has to turn these spontaneous utterances into reality. As is the commandment :

My saint can release one bound by me, but I can release not one bound by my saint.

If, at any time, my saint seizes and binds me, then even I can raise not any objection.

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ

ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - 1252

The beloved devotees of Guru are indistinguishable from God Himself. Under the loving spell of *Waheguru*, what ever words these saints speak have to be proved true by *Waheguru*, even though that may mean making a change in the laws of Nature :

They, who are imbued with the love of the Lord's Name, accept that whatever the Lord does.

They who repair to the Lord's feet; they are honoured everywhere.

My Lord, no one is so great as God's saints. The devotees remain pleased with their Lord and see Him in water, land nether region and firmament. Pause.

Millions of sinners are saved in the saints' society and death's minister draws not near them.

He who is separated from his God since many births; him the saint unites with the Lord.

The Lord banishes the love of wealth, doubt and dread of him, who enters the saints' sanctuary.

With whatever desire the mortal contemplates, that he obtains from the saints.

To what extent, should I narrate the glory of the Lord's slaves, who are pleasing to Him.

Says Nanak, they who meet with their True Guru; they become independent of one and all.

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਪਰਾਤੇ॥
ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਜੇਵਡੁ ਨ ਕੋਈ॥
ਭਗਤਾ ਬਣਿ ਆਈ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਸਿਉ
ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਈ॥
ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਸੰਤਸੰਗਿ ਉਧਰੈ

ਜਮੁ ਤਾ ਕੈ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਬਿਛੁੜਿਆ ਹੋਵੈ

ਤਿਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਭਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟੈ ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਜੋ ਆਵੈ॥

ਜੇਹਾ ਮਨੋਰਥੁ ਕਰਿ ਆਰਾਧੇ ਸੋ ਸੰਤਨ ਤੇ ਪਾਵੈ॥

ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੇਤਕ ਬਰਨਉ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਭਾਣੇ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ

ਸੇ ਸਭ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਣੇ॥

ਅੰਗ - 748

Sant Faqir Chand, who was related to the Bedi family of Guru Nanak used to live in Dera Baba Nanak. All the time, he was absorbed in the love of the Almighty; and he used to earn his livelihood by physical labour. One day, while tending the buffaloes, he came near a pond in the village. The buffaloes entered the water, but since the water in the pond was very shallow, all the cattle got badly smeared with the sticky mud. Seeing this pitiable condition of the buffaloes, Faqir Chand called upon the river Ravi, since all the ponds of this village had gone dry. Please fill them, because I want to bathe my buffaloes." The current of the river rose high and without any rain in the catchment area, all the ponds were filled with water under the orders of the saint. In addition, the water entered the houses of the residents there. Since water used to enter their houses, the residents of Dera Baba Nanak were put to a lot of inconvenience. When Baba Sahib Singh visited Dera Baba Nanak, the residents made this prayer to him. According to the pronouncement of

Faqir Chand all the ponds of the place are filled with water, but the water also enters our homes. Thereupon Baba Ji ordained thus - prepare a huge couldren of Karah Parshad on the bank of river Ravi, in a proper prescribed manner. They prayed to the river thus - O river Ravi. You have been bound by the words of a saint (Faqir Chand), now with the blessings of the Guru and with full faith in him I release you from your commitment. After that time, river Ravi was never in spate there nor did water ever enter the houses of the residents there.

In the time of Sant Maharaj of Rara Sahib, one devotee of the Guru used to render him service at Sant Ji's instance. At that time, the village of Rara Sahib was complete wilderness. Only a few huts had been constructed in the settlement of Sardar Gyan Singh Rare Wallah. This Baba with the grace of the God had achieved divine sight. The walls of the past and the future crashed before his eyes as he could clearly visualise past and future events. At that time there were very high topped sand dunes near the Dhakki (the wild woodland), of Rara Sahib. This Baba, climbing those sand dunes, used to make strange prophesies. One day, the great Baba took Sant Kishan Singh Ji Maharaj along with him and climbed on the top of a sand dune. Gesticulating with his hand, he pointed out to the Saint, Reverend Sir since you can see these future sights but they are

making me much wonderstruck. I foresee a pucca road from the village Ghudani towards the canal. On the sides of this road, see what tall buildings have come up. Look on this side. What a magnificent Gurdwara has been built on the canal bank. It looks very lovely. *Maharaj Ji*, look that way. In front, I can see the clock Tower. On this side there are hospitals. Banks have opened there and many shops have come up, facing the canal. At a distance of a mile, you can see a big college. Children are coming out of the college after studies. Look *Maharaj*, how much the habitation has increased here. The automobiles, cars, trucks and motorcycles are plying here. Roads from Ludhiana are meeting here. (All this was the shape of things to come in future, at that time, the whole place was a wilderness). Then the junior *Sant* told the *Baba of Rarewalla* - your words will surely prove true. Your consciousness is having a glimpse of God, at all places. At all times, you speak spontaneously, looking towards God. Your habitation is in the Divine region. Whatever you speak can never go wrong. Thus it is said, "*Saints are valiant and men of word. These saints have cheated the poor mammon.* ਸੁਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ॥ ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਛਲੀ॥ Kaula Bapuri refers to *Maya* (false appearances or illusions). This *Maya* completely separates man from the sight of God Who pervades every heart. This *Maya* (delusion) has divided God's Light into three parts. One is called *Waheguru Ji*, the

second is called the living beings and the third is called the world. Since the power of illusion pervades the whole world, to such an extent that man has forgotten God's living presence permeating him. Though the Bani repeats this fact again and again, yet man overpowered by *Maya*, cannot bring himself to believe, that God is ever present in and around him. Guru Maharaj commands :

Wherever I see, there I see Him present. He, My Master, is never far from any place.

O my soul, ever remember Him, who is contained in everything.

He alone is accounted a companion, who separates not here and hereafter.

Paltry is said to be the pleasure, which passes off in an instant. Pause.

Giving sustenance, the Lord cherishes all and He is short of nothing.

Every moment, that Lord of mine takes care of His creatures.

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖ ਭਨੀਐ॥

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭ ਸੋਈ॥ ਅੰਗ - 677

He sees, hears, and is ever with me, but I, a fool, deem Him to be distant.

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ॥

ਅੰਗ - 612

But to the Sants, Waheguru is visible with certitude, present and all-pervading, manifest and glorious, outside and at all

places :

The Infinite Lord is both within and without.

The Auspicious Master is contained in every heart.

He is in earth, sky and the under-world.

Of all the worlds, he is the Perfect Cherisher.

In forests, grass blades and mountains, the Supreme Lord is contained.

As is His will so are His creatures' acts.

The Lord is in wind, water and fire.

He is permeating the four quarters and the ten directions.

There is no place without Him.

By Guru's grace, Nanak has obtained peace.

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ॥

ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ॥

ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥

ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ॥

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮ॥

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਪਾਉ॥

ਅੰਗ - 293

To gain the company of such great saints, group of gods from heaven come to meet them. These include gods from Brahma's (Creator's) universe, Shiva's (Destroyer's) region and residents of the highest heaven like Brahma, Shiv and Vishnu.

The great god, Shiva, searches for the man, who knows God.

Nanak the Brahm-gyani, is Himself the Exalted Lord.

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥ ਅੰਗ - 273

Their association is cherished even by gods of gods.

Accredited is their sight and fruitful their service.

ਤਾਕਾ ਸੰਗੁ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰ ਦੇਵ॥

ਅਯੋਘ ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾਕੀ ਸੇਵ॥ ਅੰਗ - 392

The fruit of meeting such *Sants* never goes in vain. For this reason, the gods ever crave to have a glimpse of such *Sadhus*. Such incidents occur in the lives of all saints in their practical life of spiritualism. When they give sermons before the congregation or take part in the chorus of devotional singing, then the God-realised souls, gods and martyrs grace those meetings with their presence. The effect of their presence over the audience is that there is utter silence, and the consciousness of the audiences gets completely yoked to the *Shabad* (divine words). On the other hand (at meetings) where the iron age rules the roost, there the speakers utter poisonous words, deliver poisonous discourses, and words of falsehood and insincerity, these create the emotions of attachment, jealousy, slander, censure, restlessness and enmity. The iron age, with all its forces seems to hold its sway over those gatherings. Guru Maharaj has told us how to pray to be able to discriminate between good and evil religious persons.

With joined hands Nanak makes a supplication, O Lord, the Treasure of excellences, bless me with the service of the saints.

ਕਰ ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ॥

ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣਤਾਸਿ॥ ਅੰਗ - 392

Gurbani extols in very clear and beautiful words the personal nature, the bearing, the conduct and the mental make up and inclination of *Sants*. As :

With the sharp weapon, man cuts down the tree and it feels not enraged in its mind.

ਸਸਤ੍ਰਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਕੀਨੋ ਰੋਸੁ॥

ਅੰਗ - 1017

During his address to the congregation once the Fifth Master (Guru Arjan Dev Ji) said, when God is pleased and kind then he blesses the devotee with the bliss and the grace of the most coveted thing the company of the *Sants*. The saints at all times keep their attention concentrated on the God Almighty; what ever words they speak are the words of the Almighty, which therefore must prove true. God's speech is fully revealed to them :

Salutation to Him the creator of Maya the Primal word,

Which is truth, Beauty and ever Blissful.

ਸੁਅਸਤਿ ਆਬਿ ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ॥

ਅੰਗ - 4

When Waheguru's Grace descends on one, then he gains the company of such realised *Sants*. Also the Guru ordained that when the time comes for the good acts of the previous life to have their effect, then one meets such noble men of God. On

hearing their message, the deep somnolence of illusion induced by the three qualities, *satv, rajas* and *tamo gun* (good, bad and indifferent) gives place to awakening (in True knowledge); the darkness of ignorance is dispelled; Omnipresent God begins to shine upon one. Such a society of the noble (satsang) becomes available only with the Grace of God.

When God becomes merciful, then does slave Nanak attain to the saint's society and meditates on his Lord.

ਜਉ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤਾ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਇਆ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਧਿਆਇਓ॥ ਅੰਗ - 1017

Hearing these words, a devotee present in the congregation said, "O Guru Maharaj, according to *Gurbani*, you are the manifest embodiment of God, as you have clarified in *Bani* :

I have churned the body ocean and a beautiful thing came to view.

The Guru is God and God is the Guru, O my brother Nanak. There is no difference between the two.

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਗੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪੁ ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - 442

After studying the *Janam Sakhis* (stories about the lives of the Guru), we have centered our firm faith on this fact, that when in your previous existence, you were present at the Court of *Akal Purukh* (Supreme God), which court is also called the Abode of Truth, then the *Akal Purukh*

being very happy with your spiritual earnings made this statement that you (the Guru) had drunk deep the nectar of God's Name. I am the Supreme God and you are Guru, the God. You go into the world and bestow this treasure of the *Nam* on the people of the world and teach them to get out of the darkness of the iron age. You have attained the title of the great Saint, by great spiritual effort attained the status God the Guru. Again and again, it has been reiterated in the *Gurbani*, to be in the company of men of God, and never even by mistake, to fall into the company of bogus gurus - those atheistic persons, who have turned their face away from God, who are frauds and hypocrites, and who are given to talking nonsense. In order to enable us to discriminate between a true saint and a fake one, it has been ordained as under :

Be Thou merciful, O my Lord, that I may pass my life in the society of saints.

They, who forget Thee, are born to die again and again and their sorrows end not ever.

ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਗਿ ਵਿਹਾਵੇ॥

ਤੁਧਹੁ ਭੁਲੇ ਸਿ ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰਦੇ

ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ ਹਾਵੇ॥

ਅੰਗ - 961

He has greatly sung the praises and the glories of the true saints. This is the command :

My forehead falls at the saints' feet.

Many a time, I prostrate before the saints.

This soul is a sacrifice unto the saints, under whose protection, I have attained

*peace and who have mercifully been saved.
I wash the saints' feet and drink that wash.
I live by seeing, seeing the saints' sight.*

ਸੰਤਹ ਚਰਨ ਮਾਥਾ ਮੇਰੇ ਪਉਤ॥

ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸੰਤਹ ਡੰਡਉਤ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੀ॥

ਜਾ ਕੀ ਓਟ ਬਾਰ ਗਹੀ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ

ਰਾਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ॥

ਸੰਤਹ ਚਰਣ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਵਾ॥

ਸੰਤਹ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾ॥ ਅੰਗ - 889

*Remain thou united with the holy Guru, the
saint of the saints, who utters the Lord's
praise for the public good.*

*Meeting with the Guru, the holiest of the
holy, my soul blossoms like the lotus,
which is embellished by obtaining the
water.*

ਸੰਤਨ ਸੰਤ ਸਾਧ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਗੁਣ ਬੋਲਹਿ ਪਰਉਪਕਾਰੇ॥

ਸੰਤੈ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਜਿਉ ਜਲੁ ਮਿਲਿ ਕਮਲ ਸਵਾਰੇ॥

ਅੰਗ - 983

*This is the strange way of the saints, that
they ever see the Transcendent Lord with
them.*

ਸੰਤਾ ਕੀ ਇਹ ਗੀਤਿ ਨਿਰਾਲੀ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਨਾਲੀ॥ ਅੰਗ - 1085

Dear Sir, such genuine saints put on no ostentation. They make no personal publicity. They make total effort to keep themselves out of lime light. They live as the dust of all persons' feet. Then how then should we know who is that real saint, about who are alluded to repeatedly in the *Gurbani*. At that time, *Guru Maharaj* did the favour to explain the way of the true saints.

He gave some illustrations from this phenomenal world. He took the examples of 1. A sandal tree; 2. a boat, 3. the earth, 4. the sky, 5. the sun, 6. the wind and 7. the fire. Through these illustrations, he tried to shed light on the nature of the saints. Firstly, the sandal tree or any other tree is cut with some sharp weapon or somebody cuts it with an axe. But this good tree felt no anger in his heart. Rather, it tried to improve on the work of the woodcutter and felt not a bit angry. It did not find even the smallest fault with the action of the woodcutter. Dear brother, listen to the nature of the saints. Saints, who are good-samaritans and are like the sandal tree, do not feel any resentment over those who utter bitter words of disgrace against them, who slander them, and try to hurl meaningless accusations at the saints, out of sheer jealousy because of the honour and respect they command. They bear no grudge even against those who tried to scandalize them. The saint has good wishes in his heart even for such a person, who had gone astray. He wishes him well. He neither pronounces any curse on such a wicked person, nor does he nurse negative thoughts about him. As against this, he rather prays for the welfare of the sinner, says Nanak. God's Name raises us to the highest level and May God ordain the welfare of all. As the Guru says :

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AU\$	800 AU\$
CANADA	80 CAN\$	800 CAN\$

ਅਸਥੀਆਂ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਯਾਤਰਾ 'ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ' ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ।

ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਰਾਂਚ : ਸੰਤ ਬੋਲਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹ 'ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ' ਵਿਖੇ ਚਲ ਰਹੇ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਫਰੀ 'ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਲੀਨਿਕ' ਵਿੱਚ ਔਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਕੈਂਪ ਅਤੇ ਡਾ. ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹਲ ਐਕਰਸਟਰੀਲਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ 'ਭੁਭੁਕਾਰਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀ' ਸਿੱਖਿਅਕ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ 'ਯਾਤਮ ਮਾਯਕ' ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ (੧੫ ਮਈ)।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਖ ਪੁਰਖ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ (ਸਿੱਖਿਅਕ) ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਰੀ (ਕਾਠੀਪੁਰ), ਪੁੰਜੂਰੀ (ਯਾਦਗਰ) ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਭਰਦੇ ਹੋਏ।

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜੇ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਕਥਿ ॥

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਨੂੰ, ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਓਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਆਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ, ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਤੋਂ ਮਾਰਚ 2020 ਤੱਕ 25 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ 25 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੇ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਅਸੀਂ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਆਓ ! ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਆਮਦ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 1 ਲਾਇਫ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ 5 ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਈਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸਦਾ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੀਏ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਗੇਂਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਭਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ